

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המ"ל: חברת "אחיאסף".

תנאי החתימה:
באוסטריה-אונגריה:

לשנה . . . 14 קראנצן
לחצי שנה . . . 7
לרבע שנה . . . 3.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק
באנגליה לשנה . . . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק
בארץ ישראל . . . 15 פֿרנק.

ברוסיה:

לשנה . . . 6 רובל
לחצי שנה . . . 3
לרבע שנה . . . 1.50

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ'.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קמנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

Erscheint jeden Donnerstag.

Krakau, 21 Feber 1901.

Nr. 9. — גליון ט.

קראקא, ב' אדר תרס"א.

דרך תשובה.

כאשר עברה המאה הי"ט לפני ימים מספר ובטלה מן העולם, ספרו לה הסופדים כראוי, וחכמי לב רמזו על הניגוד העצום שבין סוף שנות המאה הי"ח ובין סוף שנות המאה הי"ט בנוגע להשקפה המוסרית של העמים הקולטוריים. בעוד שהחכמות השמושיות השתלמו בשנות המאה הי"ט במדה שלא פללו ולא האמינו מראש — נראה בנוגע לשלימות המוסרית של המין האנושי ירידה וריאקציה, אשר תביא דאגה ורנזה אל לבנו. לפני מאה שנה, בערך, משלו הדעות ההומניות והשאיפה להשכלה ודעת המביאה לירי שלימות מוסרית ורוחנית; עתה מושלות דעות של תקיפות ועריצות, ובעולם המוסרי אנו רואים נסיגה לאחור. בסוף שנות המאה הי"ח אנו רואים השפעת הרעיון הקוסמופוליטי מצד אחד והשפעת הרציונליסמוס הדתי מצד השני; אז היתה תקופת אהבת המין האנושי והחפץ בהשכלתו ובהתפתחותו המוסרית. עכשיו אנו רואים ההפך: אמת היא, העמים נתקרבו זה לזה באמצעות ההמצאות החדשות, אבל אם קרובים הם זה לזה בגופם, רחוקים הם זה מזה ברוח, והשנאה ביניהם תתגבר משנה לשנה, וכן אנו רואים במדה מרובה את השפעתם של "מצדיקי הרבים", כלומר השפעתם של אלו, אשר יבואו בכל תוקף ואונם לכפות עול דת נפרזה על העמים. מה תהיה אהרית התקופה הזאת? ולאיוו נקודה יובילו אותנו השאיפות האלה?

איך שיהיה יחסנו אל המאורעות האלה, הנה אין השקפה צודקת ונכונה מזו של הסתכלות היסטורית בטבע המאורעות. כל מי שיראה ויבחין את השתלשלות הסבות ומסבותיהן, יכיר בנקר כי אמנם אותה הריאקציה, אשר עליה אנו זועפים ודואנים, אינה אלא תולדה מוכרחת של השאיפה הקודמת לה. עוד בסוף שנות המאה הי"ח נראה ניגוד עצום אל "השכלת הרבים" ואל הרציונליסמוס הדתי. בימים ההם קמה בגרמניה, ואחרי כן גם בצרפת, הרומנטיקא ככל תקפה והשפעתה. אין ספק לנו, כי לא מצא האדם די ספוקו בחקירה מדעית ובהגברת השכל על הרגש. לא רק המוח פועל על מציאותנו הרוחנית, אלא גם הלב; לא רק השכל מבקש את תפקידו, אלא גם הרגש. ובהיות כי הורם הספרותי והקולטורי של שנות המאה הי"ח הגביר את השכל על הרגש, ולא המציא לזה האחרון די ספוקו לרוות אותו, בהכרח שנולדה שאיפה עצומה מתנגדת לזו שקדמה לה מן הקצה אל הקצה, ממש כזה אנו מוצאים בתולדות ישראל בשנות המאה הי"ג, כשקמה הקבלה לקצות בהפלוסופיה. האדם אינו מסתפק בסילוניסמים ובהיקשי הגיון לבד,

אלא יש לו גם תשוקה פיוגמית, וכשאתה בא להקיפהו כלו מחקר והגיון ואין אתה נזקק לצרכיו במקצוע הרגש והפיוט, בהכרח שבזמן מן הזמנים יתנגד לזה, יען כי תקפה עליו משנתו, וברוחו תולד מין ליאות ועיפות. במצב כזה הוא מתקרב אל הקצה השני, ולעומת שפטמוהו עד הנה דוקא במחקר והגיון, הוא רוצה עכשיו דוקא בהתעוררות פיושית, בקצת הויה ודמיון, ולפעמים יקפידו הדמיון בכל היי רוחו, באופן שנראה את הריאקציה כנפשו בכל תקפה.

דבר זה אירע לעמים רבים בראשית שנות המאה הי"ט; ואולם בינתיים נתעוררו השאיפות המדיניות, אשר בלעו את יתר השאיפות האנושיות. ואחרי שנת "הבהלה" (1848), אשר עברה על העמים ותשם את שאיפותיהם המדיניות לאפע, שבו העמים והשקיעו עצמם בחקר הטבע ושאפו לפתור לנו את "חידת העולם", היינו סוד ההויה והמציאות, סוד העולם המוסרי והדעות הישרות. קצת החכמים התברכו בלבם, כי באו עד חקר הטבע והמציאות וגם יש לאל ידם לפתור לנו כל שאלה מוסרית. ואולם בהיות שהפתרון הזה היה שטחי עד מאד ולא הצפיק לבעלי הרגש בכל עם ועם, לכן נולדה אחרי כן ריאקציה גם נגד הורם הזה. באלו הימים קמו הדתות וחדשו גם את השפעתן וכחן. זה הוא חזון טבעי; שהרי על צד האמת, רגש הדתי הוא טבעי באדם, הוא תמצית הרגשות הפיוטים והשלימות הרוחנית; הרגש הזה בעצמו הוא החידה הנפלאה של רוח האדם השואף לשלימות רוחנית ומוסרית ומתגבר על טבע-הבהמה שבו. ואולם אם הרגש הדתי הוא טבעי באדם, הנה הדת בעצמה בצורתה החיצונית היא פרי החנך, ולפעמים היא יצירה מלאכותית.

בארץ צרפת קם לפני שנות מספר אדם גדול וחובב המין האנושי, אשר קבל על הבופרים והמינים, שהשפילו את ערך הדת בעיני העם, מתנה אחת, סגולה יקרה, היתה לעניי עם, אמר החכם הזה, ואותה לקחתם מידם. מה נשאר עוד לרלת העם? לכם יש המרעים, הבנת היופי והנערץ, הפסילים הנחמדים, הציוורים הנשנבים, כל הזמרה והשירה — להעניים היתה הדת במקום כל הקנינים הרוחניים האלה, ואתם עשקתם אותם ולקחתם את הסגולות היקרות מידם בבת אחת. או התחילה שאיפה דתית לפעם בעם צרפת, אשר הלכה והתגברה משנה לשנה; ואולם פתאום נפקחו עיני היובבי העם וראו, כי לא הסגולות היקרות שבו לרלת העם, אלא הישועיים באו בערמתם לכפות על העם את השפעתם המרובה, למשוך בעם, למלא על ידי זה את אוצרותיהם ולהיות לעזר למפקיעי השערים, להמוכסין וההמפסנין. המעלים את מחיר הלחם ומחיר

אנו מן העם בחיינו הרוחניים והמוסריים. הן אמנם כזה נמצא בכל עם ועם, כי בת המשכילים והמלומדים רחוקה כשאיפתה המוסרית והמדעית מהמון העם. ואולם כל העמים חיים בשלמה והתפתחותם היא טבעית, בעוד שאנו חיים עם בתוך עם. מצד זה אנו רואים את אחינו הקרובים לנו בבשר ורחוקים ממנו ברוח — ומצד זה אנו רואים אנשים זרים לעמנו וקרובים לנו בכל הקנינים הרוחניים. איך יצא ידי חובת שניהם? הלב סוער, המוח חושב, הרעיונות מתעצמים בדין. מכל עבר רק סתירה וניגוד; מי קדם למי? רגש האחוה או קשר הקולטורי?

על הדבר הזה לא עמדו עוד בני הדור החדש, אשר הקשר הלאומי יקר בעיניהם. לפני עשרים שנה היה הדבר פשוט: נשוב אל אחינו, נהיה כמוהם! ואולם כבר נסינו את כחנו בדבר הזה, ולא עלה יפה. ולא עוד, אלא שהיינו בינתיים לצבועים ולהנפיש. עשינו כמה מעשים בלי הכרה פנימית, העמדנו עצמנו כמאמינים ולא היתה האמונה בלבנו. בשפתנו ובפינו התקרבנו אל הדת המעשית, ולבנו רחוק ממנה. עד מתי עוד? עד מתי נוכל להבליג ביוהנו ולרמות את עצמנו?

ולא זו בלבד, אלא רואים אנו שהצר שכנרנו, בראותו את תשוקתנו העצומה לשוב לעמנו ולהתקרב אליו, הוא מעמיד עלינו עול כבד. אינו חפץ להתפשר עמנו ולותר אף בחוש השערה. ממש כאשר היה הדבר בצרפת. לא הדת בכל יקרתה וסגולתה שבה לנו, אלא עול הדת. ממשלת הצביעות והחנופה. בעתות כאלה החובה עלינו — ודוקא עלינו, שאנו מהבבים את הדת — לתת כבוד להאמת.

אין אנו הפצים בהפרת האחוה הלאומית, כאשר יעלילו עלינו, אלא רואים אנו חובה לעצמנו ללמד תועים בינה. כבר נוכחנו, כי ההתפתחות הלאומית לא תבוא ולא תהיה במצב החניטה שאנו נמצאים בה עד הנה; אנו רואים, כי האחוה הלאומית ורשת ממנו צורה קולטורית אחת, ובהיות כי אי אפשר לנו לשוב למצב ילדותנו ותמימות ימי נעורינו, עלינו להשתדל להשפיע על אחינו, אשר עוד הם במצב הקפאון והחניטה, שישונו לתחיה. ודבר זה לא נעשה כאשר עשו המשכילים בדור הקודם, על ידי לעג וליצנות נגד מנהגי העם, אלא באמצעות השכלת הרבים על צד האמת: היינו, להפיץ בעם ספרי חקירה ומדע, וביחוד ספרי-למוד בנוגע להתפתחות ההיסטוריה הישראלית. כל מה שתרבה הדעת וההשכלה האמתית, תמעט הקנאה הדתית ותהלש ממשלת הצביעות ההולכת כעת ומתנכרת עלינו. אנו מהויבים ומוברחים עתה לעשות כזאת. עוד לפני דור אחד היינו יכולים להפקיע את עצמנו מכל שעבוד, באמרנו לנפשנו: אין לנו שום קשר ושייכות עם „העם ההולכים בחשך“; עכשיו אין אנו אומרים כזאת, „העם ההולכים בחשך“ — הם אחינו ואנו נקשרים להם בקשר אמיץ, אשר לא ינתק. אנו הפצים בקיום האומה, וכל תשוקתנו היא, שלא ירח ממנה נדה. הטוב נעשה, אם נסדר לנו את חיינו הלאומיים, באופן שלא יהיה להמשכילים והמלומדים מקום בחיי האומה? — אין אני מחליט, שיהא הדבר נעשה בבת אחת, ואולם אין ספק, שיש כמה וכמה דעות והשקפות מוטעות בעמנו, אשר החובה עלינו לעקרן ולהסיען. על כל פנים אי אפשר לנו להתרשל בהנוך עמנו, וכי כסבור אני, שהרשות לי להתחיל בהנוך בני הקטן תיכף עם השיטה הפלוסופית של קאנט? ואולם לא ידך ניסא, הכי אני בן חורין להפטר כל עיקר מחנוכו? עלי להתחיל בענינים המתאימים לרוחו ולהוליקו מן הקל אל הכבד. וכן עלינו להתחיל בהנוכו של העם. יש החולקים על סברא זו ואומרים, שאין לנו להשתדל כל עיקר בהשכלת הרבים, שחרי על ידי זה יתהוה בעמנו מצב לא-טבעי;

כל צרכי אוכל נפש. לא עברו ימים מרובים וכבר נעשה עושק רש ונול משפט במדינה, כבר נספחו מפקדי צבא מלחמה על הישועיים להעמים עול כבד על העם ולרדות בו כפרך. הזאת תהיה אחרית השאיפה הדתית, אשר יצאה מתוך רגש של רומנטיקא, מתוך רגש של תשוקה מוסרית, מתוך ההפיץ להסתכלות פנימית?

עתה נפקחו עיני טובי העם וראו כי טעו בשקול הדעת. הן אמנם נעימים וחביבים ימי הילדות והנוער עם תמימותם ושאיפתם הפיוטית. והן אמנם לפעמים נזכיר בנענועים את הימים האלה, אשר ננוזו וחלפו ולא ישובו עוד, ואולם מי יבער להאמין, כי אפשר לו לשוב למצב הילדות? מה כלי זכוכית מכיון שנשבר שוב אין לו תקנה, כך האדם מכיון שאכל מפרי עץ הדעת שוב אינו יכול לשוב לילדותו. במדינת צרפת עמלים עכשיו כל חובבי העם לשום קץ לממשלת הישועיים, אשר סכנה עצומה כרוכה בעקבה; הם אומרים להוק הוקים מנבילים נגד החברות הדתיות האלה, ואולם כל פעלם מאפע. רק תחבולה אחת יש לנו, להתם ממשלת דון — ההשכלה! עומדים אנו על אותה הנקודה שעמדנו עליה לפני מאה שנה, אלא שבינתיים רכשנו לנו תורה שלמה על פי הנסיון ההיסטורי. למדנו, שאין אוחזים בשלבי הנלגל ההיסטורי להסב אותו אחרנית, וכן למדנו, שממעשים כאלה לא תצא שום תועלת, לא מדינית ולא לאומית ולא מוסרית.

גם בבית ישראל נעשו בימים האחרונים — אם כי באופן אחר ובמסכות אחרות — השנויים והחליפות האלה, ימי ההשכלה היו לנו, ימי המעשה, לפקוה עינים עורות. אין אני צריך למסירת מורעה מיוחדת, שאין אני מכבד כל כך את התמצית המדעית של תקופת ההשכלה, ובודאי לא יגדל בעיני כבוד החוקרים האלה מבית המדרש הישן, ואולם לא על כמות ההשכלה אנו דנים, אלא על השפעתה ותועלתה. וסוף סוף עלינו להודות, שמלאה את תפקידה: לפקוה עינים עורות. אמנם מכיון שנפקחו עינינו אין די לנו באותה ההשכלה שהלעיטו אותנו זקנינו; אבל אין אנו משועבדים להם, אלא מתפתחים אנו ברוחנו והולכים. ואולם בינתיים כמה ריאקציה נמרצה בקרבנו, אשר בפני עצמה צדקה בכמה וכמה פרטים. ההשכלה של הדור החולף היתה מביאה לידי התנכרות לאומית, לידי כליון האומה הישראלית, אלו היו הענינים האלה מתמידים בתוכנו עוד ימי דור אחד. וכאשר באו עלינו הצרות מחויץ זכרנו את הקשר הלאומי ואת האחוה הישראלית שהופרה בימים האחרונים. הלבבות נתחממו והאחוה הלכה ונברה, אז נזכרנו כי גם אחינו, אשר אינם משכילים ומלומדים, אחינו הם וקרובים לנו. בשעת ההתלהבות הראשונה היה ראש כל חפצנו, להתקרב לאחינו; ואחרי שידענו כי הם, על פי חנוכם ועל פי השקפתם הדתית, לא יבואו אלינו בשום אופן, חזרנו אנו אליהם. הדבר הזה היה טוב ויפה בעתו. ואולם אין ספק לי, כי אי אפשר שיתקיים לאורך ימים, וכבר מרגישים אנו בנפשנו ההשפעה הרעה של המצב הזה אשר אינו מצב טבעי.

אמנם בנינו אנו לעמנו ואחים לכל קצות העם. האחוה הזאת אי אפשר שתופר וגם אין אנו רוצים כי תופר. על הטעות הזאת הלא עמדנו כבר ואנו מתחרטים עליה. ואולם האדם הקולטורי יהוש לא רק אחוה חמרת, אלא גם אחוה רוחנית; ואין ספק לנו, כי לאדם משכיל ומלומד קרוב יותר ברוחו האיש אשר כמוהו יהגה ויחשוב וירגיש, אם אמנם אין אחיה בשרית ביניהם, מאשר יהיה קרוב אליו בבשר הרחוק ממנו בכל חייו הרוחניים. עם אחיו יודמן לפעמים לפונדק אחד וידבר עמו, אבל לרעו המבין להנינו יניד את כל לבו ויגלה לו את מצפוניו הרוחניים. ולפיכך אני רואה בזה סכנה עצומה לקיום האומה הישראלית, כי נפרדנו

ולדרוש בה, כי אם גם לעשות מעשים טובים כן כחכת ציון וכן בעניני הכלל בכלל. אך רבים מהם, ככוונה רצויה לתת לכנסיות הציונים ענינים שונים לענות בהם, הדיכויו את חוג הציוניות ויכניסו לתוכה מחשבות ומעשים, דעות ומפעלים, שעומדים עם עצם התנועה בהתקשרות רפויה ובנגיעה רחוקה. הדבר הזה היה מוכרח משום התחלשות הכחות בעיקרי העבודה הציוניות. הרעה היותר גדולה היתה בזמן האחרון — בזכו כחות הנפש על סברות ופולפולים תלויים על בלימה, על משפטים כלליים דרכי החיים שאין להם כל בית-אחווה בתורה ובחיים. נורדוי, בתור מנהיג הציוניות המדינית, דבר דברים, שבאמת אינם הרשים כלל לציוני המזרח, אלא שהם צריכים לשעתם ליהודים שנמערב. ואולם בזמן האחרון הורה נורדוי גם הלכות למעשה הנוגעות בכמה פנים לתנאי החיים של יהודי המזרח, ובהן הרע לעשות: כן בעצם ההוראה שהורה לשונאי ישראל, וכן בחווק דבריו. בהנחות שכשהן לעצמן אינן עומדות בפני הבקרת והוכחותיו מופחות על פני האמת ההיסטורית. אבל: תלמידו חכם שאמר דבר אין מזיחין אותו. ואולם הנה כבר באו תלמידיו אחריו וירחקו לכת עוד יותר מכם. משמיעים הם דברים ועצות בלשון ששונאי ישראל נוקקים לה, והעצות הן — נדבר נא בלשון רכה — תמוהות ומפליאות, ובכמה פנים הן עלילות להויק להלקי האומה ברוב ארצות פזוריה.

ידוע דרכו של נורדוי, כי הדברים שיצאו מפיו הם לו כדרכונות, מעמיד אותם כחומה ומוציא מהם תולדות ומשפטים קיצונים עד — שיוכיח את בטולם מצדמם. בפעם הזאת הניח את המלאכה הזאת לאחד מותיקי תלמידיו, ה' פאפירין' ('העתיד' הרוסי גליון 3 לש"ז), ודבריו מראים בעליל עד היכן כח הפרזה מגיע, עד שידבר איש באוני הקהל דברים המעידים על אומנם, שלא השגיח כלל על חשיבות הענין מצד עצמו ועל ידיעת בית רב הנחוצה לדיין ושופט בדברי הכלל. הכותב מתפלא על חבריו הציונים, כי החשו מדבר על מאמריו של נורדוי, לא בחיוב ולא בשלילה, ויבוא הוא למנות את החסרון, ובאמת באר את דברי נורדוי למדי, וגם יצא מגבול הביאור והרחיב את דברי רבו ויתן להם כונה אשר אולי לא כוון אליה הפוסק בעצמו. ה' פאפירין מחליט, כי היהודי הלאומי מחויב לותר על משפטיו וזכויותיו בתור חבר לחברה מדינית בארץ מושבו, והוא אומר:

«אחרים, שאינם מבינים, שואלים: איה הגבול המבדיל בין משפטי אורח למשפטי מדינה? להם נשוב: הגבול הזה הוצב בדיוק נמרץ בהחוקים המיוחדים בכל הממלכות לבני נכח הארץ. מחוקקי עם ועם נתנו לבני ארצות נכריות את חקי האזרח, וימנעו מהם את המשפט לקחת חבל במערכות המשפט, במערכות המשטר, בחיל הצבא וכו', ודברים אלה נעשים על פי ההסכמת הכללית להגלי היתם הנמוסי שבין עם לעם, השתוות היהודים במשפטי אורח תהיה באותה המדה העשויה להגביל ולהבדיל בין משפטי האזרחים בני ארצות נכריות ובין משפטי האזרחים המדיניים אשר לבני אורח הארץ. בכל יתר מקצעות חיי הצבור יעסקו היהודים במדיניות העממית על פי הפרוגרמא של נורדוי ויהיו בניס חרוצים בקרב ארץ מושבותיהם במדה לא פחותה מן האזרחים האחרים. חפצי היהדות הלאומית אינם מניחים את היהודי להשתמש לטובתו בזכויות מדיניות. ה' פאפירין נתן עצה לבני עמו לעשות כהערכים אשר פאלגור באפריקה הצפונית שויתרו על הזכויות המדיניות אשר כובשי ארצם הצרפתים אמרו לתת להם (דברים מוכחשים מן המציאות, ושכמקצת חעירה עליהם הרידקציות של "העתיד").»

אלה הן העצות, אשר יתן לנו ה' פאפירין, והן אינן אלא תולדה מחויבת מתוך משפטי נורדוי. ואולם הדברים האלה, לו נעשו ונתקיימו באמת ברומיניה, ובפלל בכמה ארצות שהיהודים נכדלים שם לרעה, או לא היתה תקומה לישראל לא ברוב הארצות שבהן נמצאו ישובי ישראל

השכלתו לא תתאים עם מצבו החמרי. יאי עניותא (ברוח) לישראל. מפני שקטן ודל העם הזה. ואולם הדבר הזה אינו כן. ניעמצשע אומר באחד מספריו, כי השעות היותר גדולה בתקיפה האחרונה היתה, שבאו ושמו בנו את כת הפועלים, והפועלים באים עכשיו לתבוע חלקם בחיים המדיניים והקולטוריים, ועל ידי זה תתגבר הישפעת ההמון. ואולם מלבד שלא נסכים לזה, כי צריכים אנו להחזיק כחות גדולות ועצומות של העם במצב-בהמה, כדי לפטם בהן את "האדם העליון", הנה עלינו לרעת, כי דבר זה אי אפשר כלל בימינו, יען כי סוף סוף נתקרבו אל העם, והעם לא יסכים להיות נשאר במצבו הקודם, בכדי שאיזה "אדם עליון" ימצא מקום רחב ידים לשהות עם ארבות יהיו כהפצו. נמצא. כי אם אין השפעת ההמון חביבה עלינו — ובודאי היא ממעטת את דמות ההשכלה — יש לנו רק תחבולה אחת לקדם פני הרעה, והיא, להשתדל להוציא את העם מכלל המון. כן גם הדבר בנוגע לעמנו. ההתקדמות החמרית והאיקונומית הולכת ומתגברת מאליה; אבל ברוחניות ובהשכלה נשאר עמנו במדרגה שפלה ויהי להמון, ואותו ההמון, בהיותו הרוב, חפץ למשול בנו המשכילים המעטים. אין עצה ואין תחבולה, אלא להשיכל את הרבים ולהשתדל בכל כחה, שיחדל העם מהיות המון. אם יחלקו עלי חברי במקצוע זה, הנה אם יש להם דבר אמת להגיד יבואו ויגידו. ואולם כפרט אחד אי אפשר שתפול המחלוקת: אננו המשכילים חייבים להתרחק מדבר שקר. אחת היא, אם תראו כמוני חובה לעצמכם לצאת אל העם ולהשפיע עליו, אבל על כל פנים אל תרבו חונף ולא תקבלו עליכם השפעת ההמון, אשר בניכם לבין עצמכם הלא תדעו, כי אין בזה אלא גניבת דעת הבריות, או באופן היותר טוב: אונאת עצמכם.

ברלין, שבט תרס"א. ד"ר ש. ברנפלד.

הבינו — ודברו.

שמו תחובו חובת גלות. (אבות).

לא היו ימי ערוב דעות ובלבול מושגים לישראל וספריו כימים האלה. בכח המאורעות מחויב ומבית בימי עשרים שנים האחרונות נודעו עולמו של ישראל ברוב ארצות תפוצותיו, באותן המדינות שהיהודים נמצאים שם בקבוצים גדולים ובישובים מרובים באוכלוסין יותר מאשר במדינות שנאיורפה המערבית והתיכונה. ובאותן המדינות עוד לא נתקה כלה היהדות הלאומית ממקורה הראשון, ועוד לא חדלה לתפוס מקום רחב בחיי העם והלך-רוחו. בימי עשרים השנים האלה העמידו רבים אידיאל חדש לעם, הוא רעיון תחית עם ישראל על אדמת ישראל. והרעיון הזה מתחלת יצירתו החל לקבל צורה מוחשית בתנועת הישוב בארץ ישראל, אשר בכל קלקוליו ומגרותיו, הוא שעמד לרעיון התחיה שלא יתהפך באמת לרעיון רוח לבד, עד שבא לו בזמן האחרון עור על ידי הציוניות החדשה. בראשית ימי הציוניות הבטיחו מנהיגיה השכם והבטיח, כי עוד מעט ותקוה ישראל תגלה בכל תקפה וגבורתה. לא ארכו הימים ונגלה הדבר, שהיה נלוי וידוע מכבר לכל בעלי בית אדם ישרה, כי התכלית שכל היהודים הנאמנים לעמם נושאים נפשם אליה לא תושג בזמן קרוב. ראו זאת המנהיגים לציוני המזרח, שרובם הם משירידי אנשי המעשה לחבת ציון, ויורו היתר, לא לבד לשנות בהציוניות

במהלכת המשפטים יבנהאוניברסיטא; ובכלל בהיות היהודים גרים בני נכר, הרשות בידי הממשלה לנעול בפני בניהם את דלתות כל בתי הספר ובתי המדרש; וכמה נורא יהיה המעמד הזה לאותם בני הנכר, שאין להם לעת עתה ארץ מולדת וממלכה אחת אשר תאסוף אותם אליה או אשר תשתדל לטובתם! ודברים כאלה נשמעים ברבים ובכשונות המתהלכות בארץ!

בכל זאת אשמה רק הערוביאה הנוראה השולטת היום במושגים ברורים כעצם השמים — מושגי הלאומיות הפנימיים, ולא סימניה החיצונים והקנינים האזרחיים. הפולאנים במחוז פוונא ופרוסיה המערבית הם בוחרים ונבחרים, ובכל זאת הם לאום בפני עצמם ובאשכנזים לא יתחשבו. גם האשכנזים במושבותיהם. אשר כרום רוסיה ובמחוזות הוואלגא הם בני אשכנז ואזרחי רוסיה, ובשביל שהם נהנים מכל הזכויות שאורחי הממלכה נהנים מהן, לא ותרו על הלאומיות שלהם. כל תשוקה ואדיאל, אם אינם מצטרפים שלא כדת, אינם שוללים מאת בעליהם לא רק את זכויות האזרחיות, כי אם גם לא את הזכויות המדיניות. כל דברי רבני הריפורמה כאשכנז נושאי כלי הבנקרים הגאונים, כי זכר ציון ונוסחאות התפלות דוחקים את רגלי האזרחיות המדינית, לא נאמרו אלא לעשות נחת רוח ליצרי לבם, מאהבת ימים לראות טוב בחיים. אכן חזון מדאיב נפש הוא, לראות אנשים חכמים ואנשי לב מבלים ימיהם בדברים שאין להם שחר, וכל זה בשעה שעניני האומה באמת דורשים תפקידם בחוקה, בשעה שהיה להציונים לשום לב להוציא לפעול אף דבר אחד מכל הדברים שהבטיחו — להוציא מן המצר את הקולוניסטים והפועלים בארץ ישראל, להפקיע את בני עמנו מידו שעבוד לאחיהם בעלי אלפי האלפים, אשר בכח ההון הלאומי שבידם לקחו להם קרנים להאשיר את העם שלא בטובתו ולהעבירו על דעת ודעת קונו, או לכלות את אשר החלו בדבר מעשה הבנק, ואולם תחת כל אלה יושבים מנהיגי הציוניות ויריהם מלוכלכות בדיו ועוסקים בהוויות ופלפולים של פוליטיקא ריקה ומבזבזים כחותיהם הדרושים לנו — לבטלה. ולא עוד אלא שאינם מבינים היטב את הענין אשר עליו הם דנים. לכל הפחות: הבינו — ואחר דברו!

השקפה על דברי המדינות.

(ועד-המדינה באוסטריה. — הנשיאות. — נצחון הגרמנים. — ועד-המדינה בפרוסיה. — שאלת היהודים. — התנצלות השר שאני-שטערט. — מארע קאנין. — תשובת השר ניברדינג. — חליפות הממשלה באיטליה. — חליפות הממשלה ברומניה).

אהרי מריבות ועכובים רבים וקשים בחרו סוף סוף נשי אית בועד המדיני באוסטריה. אמנם קשה היה הדבר מאד, יען כי בנהוג שבועלם יבחרו תמיד ליושבי-ראש באחד של הרוב, ומן המועט יבחרו מפני הנימוס סגן היושב ראש. עכשיו ישבו על מרוכה זו באוסטריה ושאלו: מי הרוב ומי המועט? הפולאנים הראו בתחלה פנים שוחקות להגרמנים ורמוזו להם, כי מוכנים הם לתמוך בידם. הגרמנים בצירוף הפולאנים הם המרובים בועד המדינה, ולכן היה מן הנימוס לבחור באחד מן הגרמנים. ואולם גם אלו הם נפרדים ונחלקים לכתות וכתות, ולכן נשאלה השאלה: במי מן הגרמנים יבחרו? אחרי שקלא וטריא ארוכה באו לירי ההחלטה, כי כשם שהולכים בכלל אחרי הרוב בנוגע לבחירות,

ברוב מנינם ובנינה, ואפילו לא בארץ ישראל. לברר את הדבר הזה, אין לנו בלתי אם לתרגם את דברי הפוסקים הגדולים באירופה ואמריקה בתורת החקים שבין עם לעם בהלכות גרים ודיני הגרוש. הזכות לגרש מנבולות הממלכה את בני הנכר, בין שהם יחידים ובין שהם קבוצים שלמים, היא הזכות המיוחדת ביופי כח של כל ממשלה בארצה על פי תורת החקים המוסכמים ומקובלים ביחס העמים והממשלות זה אל זה. והרין הזה נוהג בכל אופן בין שישב בן הנכר או קבוץ בני הנכר בארץ ישיבת עראי, ובין שבא להשתקע שם והוא יושב ישיבת קבע ועוסק שנים רבות במסחר ומלאכה. הממשלה אשר תגרש את בני הנכר מקרבה, אינה מחויבת לבאר את טעמה ונימוקה להמגורשים, ורק ברצותה תודיע את הסבה להממלכה שהמגורשים הם נתיניה ותעשה זאת לא מהיותה מחויבת, כי אם מפני דרכי השלום והנימוס בין הממשלות. הדבר הזה נוהג בהממשלות היותר חפשיות, כמו בבלגיה, בשוויציה ובארצות הברית באמריקה (וברומניה המשפט על פי הקונסטיטוציה לסוד המיניסטריום לגרש את בני הנכר, הן בתי-אבות והן קבוצים שלמים). הממלכה האחת אשר לא תשתמש בזכות הגירוש, וגם אין לה רשות לזה עפ"י הקונסטיטוציה, היא בריטניה הגדולה; ורק בשנת 1882, כבוא רבים מבני אירלאנדיה מאזרחי אמריקה לאנגליה לעשות שם שערוריות ולהתנקש בנפשות בית המלוכה ושירי הממשלה, נתקבל החוק העשוי להניע את בעלי עבירה ממעשיהם (Prevention of Crime). כל אלה הן הלכות קבועות וגדולות בחקים ומשפטים שבין עם לעם וממלכה לממלכה. בחקי רוסיה נמצא פרק גדול (בחלק התשיעי לספר החקים "ע"ד המעמדים", מחלקה ששית פרק שני) המחויק ארבעים סימנים, ובהם כמה סעיפים, ולכל סעיף המון הערות ע"ד היהודים בני הנכר, שהם בבחינת תתי לריעותא; והדברים נלוים וידועים. אלה הם התורות והחוקים שיוכזו בהם את היהודים הלאומיים בכל ארצות מגוריהם על פי החלטת נורדוי לפי באורו של פאפירין.

אולם להעצה הטובה הזאת, הנתונה בעצם וראשונה ליהודי רומניה, לא היו היהודים שם זקוקים כלל, כי זה כחמשים שנה שוכזו לגדולה כזאת. היהודים ברומניה אינם שם אלא בני נכר. בכל חקי רומניה אין דבר אשר יבדיל את היהודים לרעה באשר הם יהודים, כי אם מגרשים אותם מן הערים והכפרים. מפני שכן מותר לעשות לבני הנכר; אין מאספים את בניהם לבתי הספר לעם, מפני שהרין כך, שאין מכניסים את בני הנכר לבתי ספר ובתי מדרש החכמה. על פי הרין הזה גרשה הממשלה בבוקארעסט את אחד מעמודי הציוניות החדשה, את ד"ר גאסטר הנודע, ואת רעהו ד"ר שווארצלדל לפני שתיים עשרה שנה, ושניהם ילדי הארץ, ואבותיהם ובניהם עבדו בצבא. ה' פאפירין בעצמו אומר, כי באותו הרגע שיוכזו היהודים להקרא בשם בני-נכר, יהיו מסולקים גם ממשמרת המשפט וכו', ולפי זה לא יהיו נכללים למשל בכלל השופטים המושבעים מקרב העם, ודבר זה מסכים גם להטעמתו של נורדוי, שכל השגאה היא מפני צד השררות שיש בפנים ידועות ליהודים על נוצרים, אם יהיו בוחרים ונבחרים למורשי הממלכה או נושאי איוו משרה במדינה; ובכן בעלות יהודי לגרודים חוב הוא מצד הרין שיהיו שופטיו רק אנשים נוצרים, וגם יהיה היהודי הנירון זקוק לבקש לו פרקליטים רק מקרב הנוצרים; וכן אין לקבל לפי זה יהודים תלמידים

¹⁾ Handwörterbuch der Staatswissenschaften v. Conrad etc. Bd. II. p. 18—121, Bd. III. p. 1289—1286, Artik. Ausweisungsrecht u. Fremdenrecht; Völkerrecht v. Holzendorf Bd. II p. 682 #.

במתכוון הם מעלימים עין, למען לא יפגעו בהיהודים. הרברים האלה נאמרו כבר בדבור ובכתב למדי, ועכשיו נשנו גם בועדי המדינה. מובן מאליו, כי גם השר ניבדינג (שר המשפטים בגרמניה), גם שאַנשטערט (שר המשפטים בפרוסיה), לא יכלו לעכור בשתיקה על דברים כאלה, ואולם ברבריהם הנאמרים בנחת לא יוסרו הודים המסיתים, הם ענו ואמרו: אחת היא לנו, אם יש לעלילת הדם יסוד וסמך—פקידי הרשות עושים את הובתם לבקש את היוצא. כל זמן שיאמרו שרי המלכות, כי אחת היא להם, אם יש יסוד וסמך לעלילה זו, או: נניח את חקר השאלה הזאת—יוסף העם להחזיק באולתו, והמסיתים יעשו את שלהם להגדיל המדורה.

באיטליה כשל המיניסטרוים של סאַראַקָּז ויפול מאפס־ידי. על מה כשל ונפל? דבר זה לא ידע שום איש. הסבה העיקרית היא, כי אחרים אמרו לרשת את מקומו, וביחוד סונינו וניולויטי, אשר לא יכלו להבליג עוד ברוחם. ויקר מקרה, כי טגרה הרשות את ועד־הפועלים בנענוא ויקראו אלו שביתה למלאכתם, ועל ידי זה היתה מהומה ומכוכה בעיר. או קמו סונינו וניולויטי וידברו משפטים עם סאַראַקָּז ולבסוף נתקבלה ההצעה ברוב דעות: לנעור בשר הממשלה על זה. מובן מאליו, כי לא יכול ישר הממשלה נשוא את עלבונו והתפטר משירותו. מי שיבחר לעמוד במקומו יתנהג בכבוד וידוי לא תעשינה תושיה, כי לא פלוני או פלוני השר אשם בקלקלת המדינה אלא העם כלו, אשר נראו בו כבר סימני ריקבון מוסרי. סאַראַקָּז היה אחד מהמשובחים במנהיגי איטליה אבל מי יעמוד בפני קלקולים כאלה, אשר הדרו כבר לנוף העם ושמו בו שמת?

גם ברומיניה באה הממשלה עד משכר, הבאָאָרים הנאיונים כרתו ברית עם „הליברלים“ ורחו את פיטר קארפ משאתו. המאורע הזה לא הרעיש את הלכות, כי מיום שנמנה קארפ לשר הממשלה ידעו כל נבני דבר, כי ימיו לא ימשכו.

בארצות המערב.

ז.

במע אחד מצאתי בימים האלה הלצה יפה, שיש בה הרבה מן האמת. שתי נשים כבודות מעם הארץ נפגשו זו בזו והרבו שיחה ביניהן. כפי הנהגו. ומה בדעתך אודות בתך שהגיעה לפרקה? שואלת זו לזו. התאמרי להשיאה לאיש? — „בודאי כן הרבר“, עונה זו לזו, ובפרט שידמן לנו שדוך הגון. אנו מבקשים בחור משכיל וטוב, נוצרי מאת הממשלות החשובות בישראל.“

באמת אין זו אלא הלצה בעלמא. בחור משכיל וטוב, נוצרי מאחת המשפחות החשובות בישראל — איש כזה יראה עולמו בחייו ובגיל ימצא דרכו. חנוכו הוא כדרך ההנוך של בני ישראל העשירים; הוא מתענג על רוב טוב ולומר חכמה ורעה לא מעוני ולחק, כדרך רבים מתלמידי חכמים בין הנוצרים. אם נמר חקו בלמודיו, יספח במהרה אל אחת הכהונות של הממשלה — שהרי לכך התנצר. ואולם איננו נושא את נפשו למשרה הממשלה בשביל השכר הקטן הכרוך בעקבה, אלא מפני הכבוד וההדרו, ועיקר פרנסתו הוא הכנסת הכסף הרב שירש מהוריו. במצב כזה לא נמצא את המלומדים הנוצרים. ממשפחות החשובות של הנוצרים, פלוני הוא שופט או פקיד באחת המשרות של הממשלה, או פרופסור בבית מדרש המדעים. השכירות מועטה מאד בערך, מה היא שכירות שופט? שלשה אלפים מרק, ואפילו קטיגור מטעם הממשלה אוראש בית דין בבית המשפט יעברו עליהם רוב

כן מן הראוי, שאותה הכחה הגרמנית, אשר בערך היא גדולה משל חברותיה, תעמיד נשיא יושב ראש בועד הממלכה; ויעל הנורל בחלקה של כת „הגרמנים הלאומיים“, אשר בעיקר הם נוטים לצד שאַנשטערט וכנותהו, אלא שאינם מורדים במלכות כמהו. הכחה הזאת קראה בשם את החבר פראַדע, כי הוא יהיה בא־כחה, וכבר עברה השמועה, כי פראַדע עתיד לשבת בראש. ואולם פראַדע הוא לאומי קנאי ונלהב, וכאשר תהו על קנקנו, למען דעת איך יתנהג עם הסלווים היושבים בועד המדינה, ענה ואמר, כי העיקר אצלו הלאומיות הקנאית. למשל, לא יתן רשות לדבר בלשון אחרת וולחי שפת גרמניה, שמעו הסלווים דבר זה ויצעקו מרה: וכי אדם כזה אתם אומרים להרכיב אלוף לראשנו? וביחוד התמרמו אל הפולאנים מאד. מטעם זה נחפרדה אותה הבילה, ויבחרו בהגראַף וועטשער, שהוא אחד מן הגרמנים המתונים, שיהיה להם לראש, ובפראַדע הקנאי בחרו לסנן הראש, ובהמשיכו ואַשאַק למשנה הסנן. הנה כן בא מעשה הנשיאות בועד המדינה של אויסטריה לירי נמר במזל טוב!

ובגרמניה היו הימים האלה ימי מעשה, ובפרט בועד המדיני של פרוסיה נשמעו דברים חדים וקשים כנידים. הממשלה באה עם הצעתה על דבר הפירת התעלות, אשר כבר נדחתה פעם אחת. ואולם הדבר הוא אליה אשר קוין בה. הקונסרווטיווים בעלי ברית הממשלה מתנגדים להצעתה, והליברלים מתנגדיה מחזיקים בידה. הוכוח נמשך לימים מרובים והיה נמרץ מאד. ישר הממשלה אמר—כפי השמועה—„ובכל זאת דברנו יקום; התעלות נחפור אפילו שלא בטובתכם!“ ואולם אין להאמין בדברים כאלה כפי פשוטם, אלא אין ספק, כי הממשלה תפייס את בעלי בריתה, וכבר רמזה להם, כי אם יסכימו לה בדבר הזה היא מוכנת לעשות להם הנהגה בענין חשוב אחר, היינו בנוגע למכס התבואות, אשר אליו ישאו את נפשם. לפי זה יש להשוב, כי יתפשרו ביניהם ויתמלאו—מחרבנם של הליברלים. כמעט שפסק הוכוח בדבר הזה קם ובוה נמרץ בדבר מנוי נוסרויסים מבני ישראל, אשר עמד על הפרק עוד בשבוע שעבר. שר המשפטים שאַנשטערט הודה ולא בוש, כי נכשל מעט בשנונו ולכן הוציא סוד מן החרד, ולקצת דבריו נוח להם שלא נאמרו משנאמרו. הוא אמר בפעם הראשונה, „כי יתר שרי הממשלה אינם ממנים יהודים כלל וכו הם מריבים, על כי ממעט הוא במנוי יהודים“. מדבריו אלה חור עכשיו ואמר: אמנם אין ממנים יהודים ביתר מקצעות ההנהגה המדינית, ואולם אין אני מחליט בזה, כי לא יקבלו אותם שם, אלא ש מא אין היהודים הפצים להספה לכהונה אחרת. דברי בדיחותא האלה בדה, באמת דעת השומעים. ראוי היה לסמן את היהודים, שאינם הפצים לקבל עליהם שום התמנות אחרות זולת זו של שופט או של נוטריוס. כמעשה אין שום נ"מ, ונראה הרבר, כי רעמו במקום אחר פנים על דברי שאַנשטערט, בשביל שהשמיע בקול רם מה שדברו עד הנה בלחשיה. בינתים ערכו הקהלות החשובות בפרוסיה מהאות נמרצות בפני השר בילאָו היושב ראשונה במלכות, לתבוע את עלבון היהודים. המחאות האלה לא יועילו, אבל לא יזיקו גם כן, ויותר טוב היה, לשלוח מלאכים אל הקיסר לקבול בפניו, ויש גללים לדבר, כי היה מקבל את פניהם בכבוד, ואפשר כי היה הדבר מועיל במקצת.

מענין לענין נמשכו לדבר גם על דבר המאורע בקאָניין, ובבת אחת נדברו במאורע זה בועד המדיני של גרמניה ובוה של פרוסיה. האנטיסימיטים וחבריהם הקונסרווטיווים האשימו את פקידי הממשלה בעזות מצח; כי יודעים הם, מי רצח את נפש הנער ווינטר, אבל

ימיהם, עד כי יזכי לשכר, שכמותו לוקח עפ"י אפילו הפשוט בין עזרי בתי המסחר. ואמנם כבוד אנשים כאלה גדול הוא בקרב, החברה; ואולם האם רק לכבוד ישא איש את נפשו? טוב כבוד עם עושר, הרחבת הלב עם משרה כבודה. לשני שלחנות זוכים באמת רק. בחורים משכילים וטובים, נחצבים ממשפחות חשובות בישראל.

רגילים אנחנו לקרוא להמת נצרים הרבים, שיש עתה בקרבנו ושעוד הולכים ומתרבים, בשם "אנוסי"ם. אמנם הכנוי הזה אינו מתאים בכל פרטיו למושג שאנו עוסקים בו, כי סוף סוף לא אנם איש את האנשים ההם על דתם, אלא מאליהם, או ברצון הוריהם, עשו מה שעשו. ואולם אין ספק לנו, כי בעיקר הדבר אין קוראים אונם וכפיה למעשים שבאו רק באיום של מות והריגה, אלא כל אדם העוזב את דת אבותיו על פי סבה חיצונית, הוא אנוס במובן ידוע. איך שיהיה, הנה אין מחקרנו הפעם מחקר פילולוגי, להוציא משפט ברבר מושג "האנוסי"ם, ורק מוצאים אנחנו לנחוץ לחקור מעט את מצבם בעמים, את דרכי חייהם, והעיקר: את יחוסם אל אלהים בני עם מולדתם.

מוציא אני מכלל האנוסים האלה את האנשים והנשים בישראל, אשר התנצרו אבותיהם בסוף שנות המאה הי"ח ובראשית שנות המאה הי"ט. רובם נכנסו כבר לגמרי בנו החברה הסוציאלית וקשה לעמוד על געם ומולדתם, ובהיות, כי על פי הרוב עשו מעשה זה רק עשירים או אנשים משכילים ובעלי כשרון מרובה, לכן נמצא את בניהם אחריהם בין מרום עם הארץ, וכמעט שהגיעו כבר למלוכה. בכת האצילים ובעלי היחש ממדרגה הראשונה נמצא אנשים ונשים, אשר מורע ישראל הם כבוד שלישי או בדור רביעי, אותם נראה בין שרי הממלכה, הדיפלומטים, שרי הרשות, שופטים ואנשי בתי דינים, פרופיסורים וכיו"ב. ואולם לא עליהם אנו מדברים, כי אם על אודות אלו שעובו אותנו בעשרים שנים האחרונות, משעה שהתחילה תנועת השנאה לישראל, או אלו שנולדו מנשואי-תערובות או שהוריהם נשאו ביהדותם ואתם הכניסו בילדותם בדת החדשה, לראות את מצבם ויחוסם לישראל — הוא חזון מושך את הלב.

אמרו על אנשים כאלה, כי הם משונאי ישראל היותר גרועים. ואולם באמת אין הדבר כן, לפעמים יודמן, כי בין הצוררים ימצא אחד, אשר מוצאו מישראל, ואולם אין להקיש מן הפרט הזה על הכלל. אם הם אנוסים ברור ראשון, הנה על פי הרוב יחבאו אל הכלים, היינו, כי יפחדו לנפשם, להשמיע במרום קולם נגד השנאה האיומה הזאת, פן יבולע גם להם. ואולם אם מצבם איתן בחברה, לא יפחדו עפ"י לנפשם ויעמדו כפרץ, ואולם לפעמים הם חושבים, כי כזה עוד יגדילו המדורה ולכן ישתדלו, שיקומו נוצרים מלידה והפכו בזכות אחיהם משכב-הימים. אין ספק, כי ההשתדלות הזאת לא תועיל, ואולם כונתם רצויה, ובכלל מצאתי, כי לב האנשים האלה טוב לאחיהם העברים יותר הרבה מלב כמה יהודים שנשארו ביהדותם. מצבם היה ער הנה טוב מאד, ומכיון שבאו בברית החדשה עלו מעלה מעלה, בימים האחרונים נתקלקל מצבם מעט, והוא דבר אשר ידענו מראש, כי כן יהיה באחריתו. הממשלה אינה רוחה את הענינים האלה, אלא היא נדחית מפני דעת הקהל. היא, כשהיא לעצמה, לא לבד שאין לבה רע להנוצרים החדשים האלה, אלא אררבה, כל מה שבכחה להיטיב עמהם, תשתדל לעשות, ואולם בימים האחרונים הולכת דעת הקהל וסוערת בשאלה זו, הצוררים התחילו להכחזו: ראו המצאה חדשה שהמציאו היהודים! בדקו ומצאו, שאינם עולים לגדולה ביהדותם ולכן הם באים בברית החדשה למראית עין, כדי לבלוע את הכל, בתחלה לא שמה הממשלה לב להכרוזים האלה, ואולם כעת אנוסה גם היא. למשל, לפני איזו שנים עמד בראש המחלקה הקולוניאלית של ממלכת גרמניה איש יהודי מומר, ושמו קיסר. האיש היה בן רופא עברי מעיר בריסלוי, אשר נמר למודיו בתור יוריסט. על פי מקרה נודע לבניו של הנסיך ביסמרק בעוד שישב הזקן בראש, ובניו שננו את למודיהם לפני הצעיר היהודי, שהיה בעל כשרון מרובה וחרוץ במלאכתו. וימצא האיש חן בעיני ביסמרק, ועל פי עצתו עזב את יהדותו ועלה לגדולה. מוכן מאליו, כי פנעו בו קנאים, אשר זכרו לו חרפת מולדתו. ואולם ביסמרק לא הטח אוון לשיחות כאלה, וכל זמן שעמד הוא בראש ההנהגה המדינית של גרמניה סכך באברתו גם על היהודי, שהיה חפץ ביקרו, ואולם כאשר

הודח ביסמרק משאתו, התחילו שונאי קיסר להתנרות בו, מטעם, כי אין מן הראוי, שיעמוד יהודי בראש המחלקה הקולוניאלית של הממלכה, אשר כלה קדושה ללאומיות. סוף סוף ראה קיסר ונוכח, כי לא תהיה תפארתו על הדרך הזה ולכן עזב את פקודתו הכבודה והיה לראש בית דין באחת המחלקות של בית המשפט העליון בגרמניה. בפקודתו זאת החזיק עד יום מותו, כי בתור ראש בית דין לא היה עליו להתייב בכל שנה ושנה לפני נבחרי העם ולשמוע את חרפתם ונדופיהם, אמנם כמה מן הנרננים צעקו גם על זה, כי נתמנה לראש בית דין — ואולם לדבר זה לא שם לב.

לפני ימים מספר נפקד בברלין אחד מן העומדים בראש שלטון בתי הספר. אין ספק, כי ברלין היא המשובחה מכל ערי גרמניה במקצוע זה, כי השפעת היהודים על הנהגת העיר היא מרובה עד מאד. ולכן בברלין נקל יותר למנות את מיישדיה יהודי למשרה נכובה, ובאמת שמו רוב טובי העירעניהם באיש כזה, אשר בלי ספק היה ראוי לשירות זו. ואולם הצוררים העמידו קול וזעות: מה אתם חושבים? יהודי אתם מעמידים בראש שלטון בתי הספר? האם בירי יהודים יהיה מסור חנוך בני הנעורים? הדברים האלה לא החמיאו את מטרם, כי אמנם נוכל לשער לנו, באיזה אופן קלקלו הצוררים את המחשבה הזאת. היהודים היושבים בסוד שלטון העיר פחדו לנפשם, שמא יעלו עליהם תמת עם הארץ, אשר גם בלי זה הוא הולך וסוער על היהודים, וחכריהם הנוצרים, הליברלים אמרו: מה לנו ולצרה הזאת? הלא היהודים בעצמם יראים, ולמה נכניס את ראשו בין ההרים הגבוהים? סוף דבר היה, כי נבחר נוצרי מלידה.

מקרים כאלה התחילו נעשים מעשים בכל יום, והיוצא לנו מזה, כי ליהודים מתליפי ברית אפשר להגיע לאיזו מדרגה חשובה בחברה הסוציאלית, אם היא סמויה מן העין, אם אין הדבר תלוי בדעת הקהל. ואולם למשרה הגונה, אשר בהכרח תמשוך עליה את עיני עם הארץ, לא יגיע עוד בנקל. מוכן מאליו, כי סוף סוף טוב מצבם ממצב היהודים; ואולם עלינו להבין, לרוחם, אם נחבאים הם ואינם עושים כלום לטובת אחיהם היהודים.

טובים מהם במצבם הם אלו, אשר כבר נולדו "בטהרה" — נוצרים, אשר אבותיהם היו יהודים. אלו הם, אשר אודותם אמרנו, כי בהם ימצאו שרוך הגוף. הם מתחננים על פי הרוב במשפחות מיוחסות של עם הארץ ועולים לגדולה, מבלי אשר תהיה בהם יד השנאה לישראל. על פי יחסם לבני העם מתחזקים הם במצבם, וכל הרוחות שבעולם לא יזיום ממקומם. קנאה רתית לא תמצא בכלל בין מרום עם הארץ, אלא על פי משפט קדום ומושרש אי אפשר להם להתחתן ביהודי. אבל אם הוא בחור משכיל וטוב, נוצרי מאחת המשפחות החשובות בישראל, אין טוב ממנו, כי באיש כזה ימצאו כל המעלות הטובות והמשוכחות, אשר תפארת הן ל"שרוך הגוף", יחוס האנוסים האלה אל היהודים הוא על פי הרוב בחמלה גדולה. אמנם קשה להם לצאת אל אחיהם, יעניו נתק כבר כל קשר יחס ושייכות בינותם, ואולם אם יודמן להם לפעמים לפגוש ביהודי משכיל, היודע לדבר איזה דבר על אדות היהדות, הם עושים את אונם כאפרכסת לשמוע את דבריו, יש להם חשק נמרץ להתודע אל היהדות ולחקור אודותיה, ובכלל בהיותם כבר רחוקים מדת מולדתם ואינם סובלים עליה, הם חשים רגש כבוד והתרוממות להדת הזאת, לרוב מצאתי שהם אוהבי ישראל, ובחשאי הם עושים כל מה שבכחם להמתיק מעט את הדינים הקשים המתוחים על עם מולדתם — במדה שיוכל לעשות אדם פרטי בפרוסיה, אשר שלטונה המדיני הוא מוצק כטפוס אחד ואין ביד הפרט להתנגד אל הכלל. כמה פעמים שמעתי מפי אנשים כאלה דברים קשים כנידים על עשירי ישראל, שראים הם את אחיהם הבינונים והעניים שרויים בצער והם עושים חנופה למרום עם הארץ ושמים, אם ישאו להם פנים לקבל אותם בחברתם כמחיר כסף, אלו העשירים, אשר על כל צרה שלא תבוא עומדים הם בראש מאספי נדבות, ואם יזכו לראות את שמש נדפם על יד שם האצילים והמיוחסים — לא ישוו להם כל חפצים במחיר הכבוד הזה. פעמים אין מספר מצאתי בין האנוסים האלה גם אנטיסמיטים, ואולם כאשר נודמן לי לדבר עמהם ולהוכיח דרכם על פניהם, אמרו לי: וכי אתה לא תכעס ותקצוף על עשירי ישראל, אשר כמוהם לא ראינו אנשים בלי בושה וכלמה

להקנות להם (כתנם) דעת התורה וגם דעת היסודות הראשונים להשכלה הכללית, מזה יש להוציא, כי דעת כתבי הקדש, לשון עברית וראשית דעת התורה המסורה הם עיקרי הלמודים בבית, "תלמוד-תורה", והידועות הכלליות הן רק כפי מה שהן נחוצות לבעלי מלאכה וסוחרים קטנים. ואולם באמת אנהו רואים שם אחרת: על הוראת עניני הלמודים הכלליים נתונה השנחה מעולה, וספרים וכלי שרת לכל הלמודים השונים, ומפות וציורים וכל ציני החנוך נמצא שם במדה מרובה ודרושה להפציהם, ורק בהוראת לשון עברית רבה העזובה, להלמודים האלה לא ישניחו השרים ממערכות השלטון הממונה על הלמוד, והם סומכים את עצמם על המורים שנמנו מטעם השלטון בהסכמת ועד האפוטרופסים. המורים הם בעלי רשיון, וביניהם נמצא אנשים מוכתרים בנימוסיהם בתור חניכי האינסטיטוט לחנוך מורים, ואולם ידיעתם בלמודי עברית קטנה ומעטה ואינה מספקת כלל ליהודים פשוטים היושבים בקרב עמם ושומרים את תורחם. בבחינה זו יש לשים לב ביהוד אל שתי תקנות עקרויות, במערכת התקנות השונות לרוב בתי תלמוד תורה: ע"ד המורים נאמר בסעיף 14 לתקנות ת"ת בוויילנא: "הוראת כל עניני הלמודים, הן בענינים הכלליים והן בכל עניני למודי עברית, צריכה להיות בלשון רוסיה, ואולם לא נאסר גם כן להעזר לעמים בלשון יהודית מדוברת בשעה שבאים להורות את הילדים שבמחלקה הראשונה, ובלבד אם יודעים המורים כי הילדים לא יבינו כלל את הדבור בלשון רוסית". שונה ממנה היא התקנה 15 במערכת התקנות לת"ת במאָהילוב, ששם נאמר: "הוראת הלמודים הכלליים היא בלשון רוסיה ומתוך ספרים שבא עליהם הסכם סוד המיניסטרוים להשכלת העם; ואולם הוראת הלמודים העברים היא בלשון היהודית המדוברת". סבת השנוי העיקרי הוה היא, כנראה, בזמן התקנות בת"ת בעיר מאָהילוב נתאשרו בשנת 1888 ואשר בוויילנא — בשנת 1892, וביניהם נשתנו גם דרכי הרוחה הנושבות בפמליות של מעלה. ואולם נכבדים מאלה הם סעיפי התקנות ע"ד המורים: בתקנות ביה"ס ת"ת במאָהילוב, הקודם בזמן, § 10 נאמר: "ההוראה בכל עניני הלמודים תהיה על ידי מורים שיש להם משפט ההוראה מטעם הדירקציה לבתי הספר לעם בפלך מאָהילוב"; ואולם בתקנות ת"ת בוויילנא, המאוחר בזמנו, נאמרו הדברים ביתר ביאור: "משרת המורים בת"ת נתן רק לאלה שהקנו להם השכלה במדה נכונה: נמרו חק למודיהם באינסטיטוט למורים בוויילנא או בני"ס לרבנים וכי, ואם לא ימצאו מורים מן הסוג הזה, או יוכלו לעסוק בהוראת התלמידים שבמחלקה הראשונה גם אלה שיש להם תעודת מורה פרטי, ובלבד שיהיה להם הסכם וקיום מאת הדירקטור לבתי ספר העם". התקנה הזאת נאמרה בחומרא גדולה יותר מן הראשונה.

כשני הדינים האלה (לשון ההוראה ותכונת המורים) לקחה מאד מדת ההוראה ללמודי העברים בת"ת. בני העניים מדברים בלשון עמם יהודית; לשון המקרא והמשנה יכולה להיות מובנת להם רק בהעתק אותה ללשון שנתגדלו בה בהרר הורתם ובהיותם שומעים אותה מפי מורים הקרובים אליהם בהנהגותיהם ודעותיהם ומדותיהם. חניכי האינסטיטוט למורים אינם ררים בעולם אחד עם בני העם כשררותיו הרחבות. בשנות למודיהם אין להם אלא ארבע אמות של בית תלמוד — כי הבית הוה הוא בני"ס ששם ימצאו חניכים את דירתם ומאכל שולחנם בתור בני"ס סגור, וגם בלמודיהם הם עושים את הלמודים הכלליים קבע ואת העברים — עראי. מסבות אלה ורומיהן אנחנו רואים, כי אם גם עשה שלטון הלמודים את שלו ויקצוב את שעות ההוראה

בלי רנש כבוד ובלי רנש אנושי? לא ביהודים או מדברים מרה, אלא בעשיריהם וגדוליהם. עם כל זה הוכחתי דרכם על פניהם ואמרת להם: העשירים לא יחשו לדבריהם, ובעקיצותיכם חרעו רק להעניים שבכני ישראל. לפעמים הם מריבים בי ואומרים: אין רנש כבוד בכס היהודים! על מה אתם בוחרים בחרפת המין האנושי לפרנסים וטובי הקהלות? "ואולם גם הטענה הזאת אינה צודקת בכל פרטיה. לא העם בוחר, אלא קצת תקפים ועוי פנים. העם טרוד בפרנסתו ובדאגותיו המרובות ובקשי יומו, ואמנם מן הראוי היה, כי יסיה העם מעט את דאגתו וידאג גם לעניני הכלל, ואפשר לקבול עליו בזה; אבל הרבה והרבה יש ללמד וכות עליו דבר הזה, ומי הם האנטיסימיטים הגמורים מכני ישראל? אין ספק, כי מספרם גדול מאד, אבל אלו הם, שלא התנצרו עדיין. האנשים האלה רעים וקשים מאד. הם שונאים את היהדות ואת היהודים. פעמים אין מספר עלה כבר ביד, להטות לב אחד האנוסים להיטיב עם אחד היהודים ולהגן עליו, ובכלל מצאתי בהם חמלה גדולה לאחיהם הנתונים בצרה. אבל היהודים האנטיסימיטים הם אבירי לב רחוקים מצדקה ומחמלה, ואפילו אלו העומדים בראש חברות. להציל כבוד ישראל, בביתם לא יתנו למורה עברית לאכול פת לחם, לא יספחו יהודים לבתי מסחרם, לא יתנו ליהודי להנות משלהם. בימים האחרונים נודמתני עם יהודי" כזה, וכחמת רוחי אמרתי לו: אכן נודע הדבר! אמנם יש יסוד לשנאת העם אל היהודים, עם שיש בתוכו שרצים נבזים כאלה, איננו ראוים לכבוד מצד עם אחר, בכלל מצאתי יהודים רבים המצדיקים את חרפת עם הארץ, אשר הם מחרפים אותו. ש. ביד.

ברוקסיה.

לפני ימים אחרים קראתי במה"ע "וואַססאָד" גליון 6 ש"ז ידיעה קצרה באותיות קטנות לאמר: "בישיבה האחרונה של הועד הממונה מטעם חברת מרבי ההשכלה בפט"ב, בהמהלקה ע"ד המורים, נתבררו כמה דברים בנוגע לתיקון אורגניזציה, להכין מורים לבתי ספר למתחילים בשביל נערי בני. כנרָדנא אומרים לעשות כמעשה שעשו בוויילנא, היינו, לסדר סדר ידוע בשביל בני הנעורים, שסגלו להם ידיעה הנונה בעניני הלמודים העברים והם מכינים את עצמם לעמוד על הבחינה בבתי ספר עליונים, בכדי לזכות למעלת מורה בבתי ספר למתחילים הכוללים. רב העדה הר"ר ש. עפשטיין נכון לקבל עליו ההשגחה על המפעל הזה". הידיעה הקצרה הזאת צריכה ביאור. על ידי מה שנרחיב מעט את הדברים נמצא את סבת המהוה המעציב בהיי החנוך בבתי ספר של הצבור הישראלי, וביהוד בערים המרובות באוכלוסין, שסדרי בתי-הספר שם במקצועות אחרים טובים ומתוקנים יותר מאשר בערי השדה. בתי ספר, "תלמוד תורה" היו תמיד הביבים על בני עמנו; איש איש מהם, כעשירי כדל, היו מביאים את תרומתם מדי שבוע בשבוע, בכדי ללמד תורה את עניי בני ישראל, וביחוד את היתומים העזובים. בכל ימי הגלות לדורותיה קימו וקבלו עליהם היהודים מצות החכמים: "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה". שמש של בתי הספר האלה מוכיה עליהם, כי עיקר תכליתם היה, להקנות לנערים מכני הנעורים את דעת התורה, היינו: ראשית למודי לשון עברית, למודי כתבי הקדש ודעת יסודות התורה המסורה. גם הממשלה הכירה לטובה את הבתים האלה ואת התכלית ששמו לפניהם מיסדיהם, ותכניסם לתוך חוג השנחתה. כמעט בכל התקנות לת"ת המאושרות מטעם המיניסטרוים להשכלת העם נמצא את הדברים בסעיף הראשון לאמר: תכלית בית תלמוד תורה היא: השנחה על בני העניים, וביחוד על בני העניים,

הלמודים העברים בימי השבוע במדה מספקת (עשרים שעות בשבוע בת"ת שבמקדילוב וט"ז שעות בת"ת שבויילנא), בכל זאת אין מהותו להעמיק בתוכן הלמודים העבריים ולהשיג על זה בהשגחה מעולה. לכן אין תקוה ללמודים העברים בלתי אם יהיו המורים לא לבד יוצאים ידי חובתם בשמרם לפקוד את התלמידים בשעות ההוראה, כי אם גם מורים העובדים מאהבה, אהבת תורה ועם ישראל, בעלי דרך ארץ וידיעות שלמות בחוג הלמודים הדרושים למורים ע"פ חקי הממשלה ויהודים נלבבים המסורים בכל לבם אל תעודתם לגרל דור דעה, ואם בני העניים יצליחו בלמודיהם אלה, הלא ישאו בני האמידים והעשירים קל וחומר בעצמם, והיה הדבר הזה לפליטה גדולה לתורת ישראל שלא תשתכח מלב רוב בני עמנו.

אבל אי מזה נקח לנו מורים כאלה? — ראשית חובתם של העוסקים בצרכי הצבור היא למלא בדיוק אחרי דתי הממשלה והקי השלטון הכללי, ומימי הדור שעבר ועד היום לא היו לנו תופשי תורה ויודעי לשון עברית וספרותה, שיהיו ראויים גם כן להוראה מטעם הרשות. למנות ההסרון הזה נמצאו אנשי מעשה בויילנא (ועתה גם בגראדנא), שהחליטו לבקש בין בני הנעורים את אלה שהקנו להם את התורה ודעת היהדות לענפיה וסעיפיה בשקידה נמרצה מימי עלומיהם, ועם כל אלה הם באים ומסגלים להם מפי מורים משכילים גם את הידיעות ודרושות בכדי שיעמדו על הבחינה להשיג תעורת מורה למתחילים או תעורת מורה פרטי (מעלה יתירה לאחרון על הראשון); ואין ספק שבין בני הנעורים האלה ימצאו בעלי כשרונות מיוחדים, שיהיה בידם לעמוד על הבחינה בשיעורי הלמודים של שש המחלקות הראשונות בנימניונים, באופן שתהיה להם הזכות להיות נבחרים גם בתור רבנים, ואז נזכה לראות בקהלותינו רבנים אשר שמם נאה להם ולמעשיהם ולהשפעתם בקרב עדתם. זאת תורת ההתעוררות אשר אמרנו וזאת תכליתה הרצויה. בתי ת"ת היו לצורך הצבור בכל קהלות ישראל, וקהלות גדולות ובינוניות נמצאות למאית בתחום מושבנו ובפלכי הויסלא, ובית המודל-למודים אחר ככל הממלכה לא יספיק בשום אופן די מורים לבתי ספר לעירוניים אשר ליהודים מטעם הממשלה וגם למאות בתי ת"ת. כמעשי המתעוררים בויילנא וגראדנא אנחנו רואים מפעל כביר, וטוב תעשה חברת מרבי ההשכלה אם תבוא לתמוך ביד מזכי הרבים.

S.

מאורעות ומעשים.

בפטרבורג נתקבלה החלטה לשנות לימים הבאים את החקים בדבר מוסדי החסד אשר לבני ישראל, כי לרבים מהם אין כל ספר תקנות, ונתונים המה בירי אנשים, העושים כל אשר לבם חפץ. לאחד מן המוסדים האלה חושבים את ה"חברות הקדישות", המגבילות לפי חפצן מקום זה או זה לעצמות המת בבית הקברות והמטילות על קרוביו תשלום ככל אשר יעלה על לבן. בהחברות האלה יעשו השנויים במהרה, ובנוגע ליתר מוסדי הצדק, ידרשו מידם, כי ימציאו עד קץ השנה ספרי תקנות, למען יוכל המיניסטרוים לעניני הפנים לעיין בהם ולאשרם.

— בפטרבורג נפתחה תערוכת ציורים של הצייר המנוח לעוויתאן. כל מכתבי העתים, ובתוכם גם מכת"ע הצורך לישראל "העת החדשה", מהללים את פרי רוחו של האמן הנפלא, גאון ארץ רוסיה וגאותה, ואין אף אחר כוהם פוקד עליו את עון מוצאו העברי...

— ע"ד משפט בלאגרעס, אשר התברר לפני שבועות אחרים בויילנא, מודיעים כי פרקליטי הנאשם, עורכי הדין הנושבעים מיראנאוו וספאסאוויתש והעויר לעויר-דין גרווענבערג, הגישו קובלנא אל הסניאט על עוות הדין. בקרוב יתברר בעליסאוועטגראד משפט פורעי הפרעות כנגד היהודים בירח יולי שנת 1899 בעיר פיעדאראק, פלך חרסון. בין 24 הנאשמים נמצאו גם חמש נשים.

— כמקומות הרעב, וביחוד מפלך חרסון, מוסיפים להביא ידיעות מעציבות. המשפחות הרבות, הגושאות חרפת רעב, מבקשות מאחייהם בני עמם לכל יקשיחו את לבם ויבאו לעזרתם במה שאפשר.

— שר הפלך החרסוני השיב את פני רב עדת יעליסאוועטגראד, ה' מטקין, בבקשתו ליסד ועד לפיישעה לתמיכת העברים העניים במחוז יעליסאוועטגראד ולתת להעדה סך שלשת אלפים רובל מרמי מכס הבשר.

— בקיוב נוסדה אגודת רופאי שנים, אינר רוב חבריה הם יהודים, וככל זאת נמצאה בספר תקנותיה הערה, כי "לראש האגדה ולסגנו ויכל להיות נבחר רק איש מבני הדת הנוצרית". הסופר מקיוב מיעיד, כי ההערה נוספה שלא על דעת רוב החברים, ובכל זאת לא עזבו החברים העברים הנעלבים — מלבד אחד — את האגודה.

— אחרים מבני עיר ריגא עזרוו יאאלה בדבר סדר בחירת רב העדה. לפי דעתם נהוץ שתהיה זכות הבחירה רק למי שנולד בעיר ריגא ולא לכל תושביה. בקרוב תפתר השאלה הזאת, אשר בלי כל ספק תראה את-פעולתה החזקה על הבחירה העומדת עם על הפרק.

— בווארשוי נוסדה ברשיון הממשלה חברה חדשה בשם "אחיעזר". מטרתה: להביא עזר אם ע"י שאילת חפצים ואם בכסף לטוהרים קטנים, לבעלי-מלאכות ולעוזרי בתי מסחר שאין להם משמרת. לאספה המוסדים נקדלו 119 חברים. לפי תקנות החברה יש לה רשות לפתוח בהסכם הממשלה ובהוצאות החברה בתי תמחוי, וכן לשכנה להמציא עבודה בשביל הנצרכים, וכן ליסד אגודה לצרכי בקור חולים והלוית הכתים, וכן לכונן מקום ממכר למלאכותיהם של בעלי המלאכה הקטנים ולתמכם בכסף.

— הניפקה אינר על בתי הספר בעיר ווארשוי הציע להגדיל את שכר המורים והמורות העברים מטעם הממשלה, וכן להגדיל את סכום הכסף הנתון להוצאות על בתי הספר. ביה מועצות העיר פנה אל בית הפקידות העברי בבקשה כי יחיה את-דעתו בנידון זה.

— קהלות ישראל בברלין, פראנקפורט, האנאווער, שטעטין, פוזנא וקעניגסבערג הגישו מכתב בקשה להגראף בילאוו, להרחיב את-זכויות היהודים ולהשוותם לכלל עם יהודי תושבי המדינה.

— הפרופיסור גאלדשמיד מהיירלברג, נמנה לפרופיסור לתורת החימיה באוניברסיטא בכריסטיאניה. זה הוא המקרה הראשון בנורבגיה, כי יתמנה שם פרופיסור מבני הג'ל, ולא עוד אלא פרופיסור יהודי.

— נקדה הרצח בקאנין מעסיק עוד את-כל יושבי הארץ, וכמעט אבדה התקוה לבוא עד תכונתו. בימים האלה נמצאו בגדי הלבן של הנרצח. הרוצחים הנעלמים הודיעו מראש להפוליציה, כי ביום המיוחד ימציאו את בגדיו הלבנים ובכל זאת לא ראה איש את הדבר בהעשותו.

— במ"ע פינלאנדי באו ידיעות, הנוגעות אל הרצח בקאנין, ואפשר כי יפיעו אור על הכעשה הזה, וזה הדבר: איש אשכנזי עבד בחיל הצרפתים, ויברה משם אל ארץ מולדתו, וכאשר נתפש בעברו את הגבול, ויצטדק כי פקידו הצבא באשכנזי התנהגו אתו באכזריות ובחמת קרי. בתוך יתר דבריו ספר, כי עוד איש אחר, אשר עבד בצבא, הפיץ לבדות אתו, ורק ירא לעשות כזאת מפני הרצח אשר עשה זה כבר בקאנין. בהרגו תלמיד בית-ספר צעיר לימים, פקידו הגבול עצרוהו ויודיעו את הדבר לפקידו הפוליציה אשר בצרפת. תוצאות הדבר עוד טרם נודעו.

— בעיר מעמעל, מקום מושב ד"ר רילף לפניו, נעשית עתה הכנות לכבד כראוי את בעל היובל הנעלה ביום מלאה לו שבועים שנה. לתכלית זאת נוסד שם ועד מיוחד.

— במה"ע "פאָס. צט"ג" יסופר, כי המלך ווילהלם, בהיותו בפעם האחרונה בהמבורג, דבר עם הגניירל-דירקטור באללין, ובתוך דבריו אמר כי באללין אינו עומד עוד באותה המעלה אשר יאותה לו וכי נחויץ לראג שיעלה אליה, כן

בישעה זו רואה הפיטן הצרפתי בעראנניע את היסורים האלה בנרדיו האיומים של אותו הנצחי, בקללה הרובצת עליו להיות מתהלך כל הימים על פני האדמה, מכלי שינוה ומבלי שירניע אף רגע. שירו "יהודי הנודד" ¹ הוא תאניה מרנות לב אשר ישמיע ההלך האומלל על דבר ענוי-נרדיו הנוראים. "אנכי היהודי הנצחי, כן שופך הנודד את שיהו: הסערה תדחפני ממקום למקום; זה כאלפים שנה איש-אקער ממקום משואות יון ורומא והלאה, וממקום חרבות מדינות שונות ועיי לאומים שונים. ראיתי את מלחמת-התמיד אשר בין הטוב והרע, היא המלחמה אשר בה נכנע הרע מפני הטוב רק לעתים רחוקות מאד מאד. כהיותי לבדר בין סבכי היער, ואני אומר להשביח כמעט רגע את מכאובי הנדול ולנוח על פני מצע דשא על יד נהל מים, אז אישמע פתאום את נהמת הסופה, והוא תדחפני משם והלאה. אהה, אלהים! הנם במנוחה כמעט רגע תרע עינך? הישפיקו ימיה-הנצה לאיש כמוני, למען ינוח מנדודים כאלה?... הננו רואים כי בעראנניע קרוב יותר אל המציאות משני חבריו הקודמים. לנגד עיניו היה היהודי הנצחי אשר במציאות, היהודי אשר בדמותו ובצלמו נעשה נכור האגדה, ויסוריו של אותו היהודי הנצחי אינם אלא יסורי-הנדודים. לא למות משתוקק היהודי הנצחי שבמציאות, כי אם לחיים, להי מנוחה ומינוע.

ביחוד שם את לבו לאגדה הזאת גם נאשהע. בתוך יתר ספרי העם אשר קרא בילדותו היתה—כפי שהוא מספר בספר הראשון של "אמת ותוהו" -- גם האגדה בדבר אחשוורש. תמונת הנודד הנצחי הקודרת לא סרה מקרב דמינו של גאון החוים כל ימי חייו. באחד ממכתביו מאיטליה הוא כותב כדברים האלה: "כאשר קרבתו הלך וקרב אל מרכז הדת הקתולית עלה על לבי הרעיון, כי מן האמונה הקדמונה היא לא נשאר לנו כמעט כל שריד עוד; כאשר אשיה אותה לנגדי בעצם טהרתה, ככל אשר נמצא אותה בדברי ימי השליחים, תאחזני פלצות למראה כל העבודה הזרה אשר תלו עתה באותם העיקרים היפים והקדמונים. או שבתו וזכרתי את היהודי הנצחי, אשר היה עד לכל דבר ההתפתחות וההשתלשלות היא ואשר הניע עד למדרגה זו, שאם ישוב עתה נתן התורה בעצמו להתכונן אל פרי תורתו, יהיה צפוי לסכנה להיות תלוי שנית". במחשבתו של נאשהע היתה לעשות את היהודי הנצחי לנכור של שיר-עלילה גדול, אשר בו אמר לתאר את התקופות המצוינות שבדברי ימי האמונה והכנסיה. כמו כן היה עם לבו להציע בשיר הזה את תורת שפינווא, אשר היה נאשהע מנדולי מעריציה, כי אמר לתת את היהודי הנצחי לבקר בבית ענקיה-מחשבה ההוא למען התוכה. לדאבוננו לא הוציא נאשהע את מחשבתו זאת לפעולה, כי שירו "יהודי הנצחי" אינו אלא הוזהרתולים שאין לו כל ערך מיוחד.

פסיעה נסה לפנים בהתפתחות רעיון האגדה הננו מוצאים בשיר-העלילה הנשגב "מלכת הרוחות" (Queen Mob), אשר שר לנו המשורר האנגלי שעלי. המשורר הנעלה הזה מוחק מתוך תמונתו של אחשוורש את כל הסמנים הפריטיים העושים אותו לבריה של אגדה בפני עצמה, ועושה אותו לספוס כללי של האדם המתאמץ להתפרץ מתחת עול השליש העליון, הרודה בכל היצורים באכזריות איומה. כל העוני והצער, כל השוד והשבב אשר יסכלו בני האדם מאז ומעולם, לא באו עליהם אלא בגלל אמונתם באותו התקיף כביר-הכח אשר גול את הממשלה מיד "רוח-העולם", הממלא את כל חללו של העולם כלו ואינו דורש כלל כי יבנו לו מזבחות וכי יקריבו לו קרבנות וכי יכנעו מפניו. רוה-

הדבר, אדוני הקיסר" -- ענה באלליון: "אבל אולי אין אדוני יודע?... ואולם הקיסר הפסיק לו באמצע ויאמר: "מה אינני יודע? כי יהודי אתה? אתה היא לי, אין הדבר מועלה או מוריד; וכל תוכל להגיד זאת לכל". כפי הנראה-- מוסף מכה"ע הנ"ל -- יש בלב הקיסר להעלות את באלליון למעלה מיניסטרו. אבל מה יאמרו האנטיסמיטים אז?

באספת האגודה למלחמה עם האנטיסמיטיסמוס, שהיתה בימים האלה, נתן היושב ראש ריקערט דין וחשבון מפעולות האגודה במשך השנה שעברה. הפרופיסור שטראק נשא שם מושא, מלא דברי חבה אל עם ישראל ושנאה נצחית אל האנטיסמיטיסמוס ונושאי דגלו. -- "עלי, בתור איש נוצרי, העוסק יותר מכל חברי בשאלה זו" -- השמיע בתוך יתר דבריו-- "הוטלה החובה להוכיח לבני ארצי, כי אין כל יסוד להאשים את היהודים בשפיכת דם לצרכי דתם", אחרי שטראק נשאו מודברותיהם עוד אחרים מן הנאספים, ואחד מהם אמר, כי ממשלה אשכנזי השולחת את אלפי אנשי חילה להשקיט את המרידה בארץ החינים, צריכה היתה לשום לב אל העוזה אשר בארצה גם היא, קשוט עצמך תחלה ואחרי כן קשוט אחרים!

ע"פ הצעת המיניסטרו הצרפתי לעניני חו"ל נתנו לאחינו הגדולים אנטאקאלסקי ובערנישטאם איתות הכבוד של גליון הכבוד. -- החברה יק"א בפאריז באה בדברים עם קהלות ישראל באוסטרליה וסילאנדיה החדשה, באמונה להושיב שם את היהודים הגולים מרומניה. אולם, כפי הנראה, אין תקוה להגולים שם, כי חקי סילאנדיה החדשה מכבדים מאוד את הכניסה על בני חו"ל הוין מהאנגלים.

בירושלים מרבים לעסוק עתה בהשאלה, מי יקח את מקום הרב הישיש סאלאנט, רבים חושבים, כי הכהונה הנכבדה הזאת תתן על שבם הרב מעיר מיר הקטנה, אשר בארץ רוסיה שלך מונסק, הסופר מירושלים מטיל ספק בדבר, אם יוכל רב מעיר קטנה ברוסיה לעמוד במקום גדולים ולמלאות כראוי את כל החובות, אשר משרה נכבדה כזאת מטלת על בעליה.

אחרי ארבעה שבועות של שביחה שבו הפועלים בראשון-לציון לעבודתם בהיקב, השביחה נושכה עליה את עיני פקדי הרשות, המביטים עתה על הפועלים בעין-חשד, ולחברת יק"א עלה הדבר ברמים מרובים.

בימים האלה נתן בפלורנציה המלומד הנודע דוד קאסטעלי, קאסטעלי נולד בעיר ליווארנא בשנת 1836, כל ימיו הרבה ללמד, ובעזרת חריצות וכשרונותיו הגדולים קנה חכמה הרבה, משנת 1876 עד יום מותו הורה בהאינסטיטוט הגבוה אשר בפלורנציה את השפה העברית והסורית, ויעמיד תלמידים רבים מבני ישראל ומעמים אחרים. במשך ימי חייו חקר ספרים רבים, והמצוינים שבהם הם: "ספר קהלת עם מבוא בקרת", "משיח באמונת היהודים", "עיד השירה הביבלית", "עיד הקבלה", "שיר השירים", "תרגום הספר איוב לשפה האיטלקית" ועוד, לפני מותו צוה החכם המצוין הזה לשרוף את עצמותיו, ולכתוב על גבי הכר אשר בה יושם עפרו את הרברים האלה: "זה אשר אמרתיו: "כאשר אוסיף לשאף אל החכמה כן תוסיף החכמה להתרחק ממני".

אגודת הסופרים בפטרבורג החליטה להשתדל: א) כי תהיה הרשות לנתני רוסיה להדפיס את ספריהם בחו"ל, ב) שתהיה הרשות להדפיס את ספרי כל סופר מה, לא אחרי עבור חמשים שנה מיום מותו, כנהוג עתה, כי אם אחרי עבור עשרים וחמש שנים, ג) ואם אין יורשים להמחבר, והיתה זכות הוצאת ספריו קנין הצבור.

ה'יהודי הנצחי באגדה ובפואיזיה.

(* II.

יצירי הפואיזיה.

ב.

בשעה ששובארט ולענוי רואים את יסוריו של היהודי הנצחי בנצחיותו, בקללה הרובצת עליו לבלתי ראה את המות עד אחרית הימים,

¹) Beranger, Oeuvres complètes, tome II.

* עיין "הרור" גליון 6, 7, 8.

העולם הוא אותו הכה הנערץ, היחיד והמיוחד, הנמצא במדה אחת גם בגדול המזרות וגם בקטון גרניר החול, גם בשיא מחשבתו של האדם וגם בתנועת צעיר הרמשים. ולפי זה אין בעולם לא יוצר ולא יצור, לא שליט ולא עבד, כי הכל יוצר, הכל שליט — תחת אשר אותו היחיד, הנערץ בפי בני האדם, דורש כי יסורו למשמעתו וכי יעבדוהו וכי ייראו ויחרדו מפניו— וכנגד עריצותו ותקפו של היחיד הזה נלחם בכל מאמצי כחו היהודי הנצחי. — השיר "מלכת הרוחות" נפלא ברשמי ציוריו הדקים מן הדקים, בשפתו אשר היא כלה מנגינת-קסם, וביחוד ברעיונותיו הנשגבים והעזים, המעמידים אותו בשורה אחת עם "קין" אשר לברוך. תוכן השיר הזה בקיצור זה הוא: כאשר נדרמה העלמה הנאוה והענוגה ינטה ותישן, אז באה מלכת הרוחות ותעל את רוח הנרדמת למרום השמים, ועקב צדקתה ותומתה גלתה לה את כל תעלומות העבר, ההווה והעתיד. מראה העבר וההווה, שנגלו פתאום לעיני הרוח בעצם מערומיהם, מעורר זועה. בעבר אין דבר זולתי חכבות ומשואות. "ראי—קראה מלכת הרוחות—ראי את חכבות תדמור, ראי את בתי המקדש וארמנות הפאר אשר היו למעי מפלה: שם עתקה תאות השלטון והודון, שם משלו שמחות ותענוגות בני אדם. מה שָׁרַד מכל אלה?—רק זכר חיי בשרים ודראון. היש בזה דבר-מה אשר יאמר עליו כי הוא בן אלמות? אין! רק החרבות נותרו, להשמיע אותנו קינים והנה ולהיות לאזהרה לדור נולד; עוד מעט וכלה גם שריר הַדְרָה, ובמקום אשר התנוססה תדמור היפיפיה ירעו הרועים את עדרם. פה דרכו בגל גאווה שליטים ולוכדי ממלכות על צוארי רבוא רבנות בני אדם. אך כאשר לא יודעו עקבות הרעש אשר התחולל בארץ באבד הגלים הנצים הנשארים אחריו, כן יאבד גם זכר עלילותיהם כאבדן המשואות שהתוו לפנים את דרכם עלי אדמות. על גדות הנילוס נחל העולמים נבנו לפנים בדבר שליטים עריצים פירמידים איזמיה-הקומה: הנילוס לא יכרת על פי אפיקיו לנצה, תחת אשר הפירמידים יהיו לעיים; אף אבן אחת לא תעיד איה מקום עמדתם, אם מימין היאור ואם משמאלו; השכח ישכחו כאשר נשכחו בוניהם. שם במקום אשר עמדו לפנים רומא, אתונא ושפרטא, במקום אשר פרחו לפנים מלאכות-המחשבת, תשתכחנה עתה עזובה ושממה. אך אויה! גדולה מכל אלה התמורה הזעומה אשר היתה באדם! במקום אשר מת סוקרטוס מות-חכמים יושבים עתה עבדים, אוילים ונבלים, ושם ישמע קול ננידים עריצים, ואד-דמים עולה מן האדמה. במקום אשר חי לפנים ציצרון, ירמוש עתה רמשי-ניורים צבועים המהבילים את העם בקללותיהם ונבליהם. אין אף אָשֶׁם אַחַד על אדמת מנוריהם אשר לא היתה בו לפנים רוח היים ויהי כאחד האדם; אין אף שפתי-נשם קטנה אשר לא נולה לפנים להיות לברכה לאדם: ממרחקי ערבות לזב הנחרות מלהט השרב, מנאות גראַנלאַנדיה שדודי אור השמש ונקיקי צוריהם העוזבים והקרים, עד שדמות ההמדה העושות תנובת פז אשר בארץ אנגליה הפוריה— ככל חבלי הארץ האלה לא תמצאי מקום אשר לא היתה עליו עיר מושב. אכן שחוק ולענ הוא לגאון האדם! הנה אנכי אומרת לך כי אלה היצורים הקטנים אשר נבעול דשא מתנודר יהיה להם לתבל בלי-מצרים, ואלה האינפוריות אשר אינן נראות לעין, המתנוורות באבקות האיתר הקלות מאין כמוהן— כל אלה היים, מרגישים וחושבים כאחד האדם; גם בתוכם יולידו התשוקה והשנאה הקים ומנהגים, גם המה כוננו את שלום ממשלתם על מוסדות האהבה והאיבה. הרטט היותר קל והתנועה היותר דקה ביצורי נוס קבועים וקיימים גם הם ככל החוק הנערץ המועיד ומכונן את מירוצת כל העולמות ההם. — הנה זה מראה העבר; ואולם איום ממנו ונורא גם מראה ההווה: עול הודון ידכא לעפר את בחורי בני האדם,

שפיכות-דמים חעשה שמות בארץ ואהבת האדם לעצמו תהפוך את האדמה לניא צלמות. "האהבה לעצמו הולידה את המסחר ואת החליפיים ככל תוצאות הטבע וככל יצירות רוח האדם; הוא המסחר אשר בצרכו המפיץ רעל לא תהין לפיחה כל מדה טובה, והוא המפור פה ושם כאחד גם עושר וגם מחסור, והוא הפותח שער לפני כל פשע, ולפני המחלה והמות בטרם מועד. את חותם האהבה לעצמו ואת הכה האדיר להביא את כל בני האדם בעול אחד, אותם נתן המסחר למתכת נוצצת אשר בשם זהב יקבנה ואשר לפני צלמה יכרע על ברך כל עם הארץ; כעשיר כעני, כאבד כבן החורים, כרוון ככהן— כלם יעברו וישתהוו לאליל הזה אשר תקפו ישימם כעפר לרוש וישיא עליהם כל שוד ושבר: כי במקדש לבם הנקלה הוא האלהים; רק הזחב הוא האלהים השופך ממשלה בלי מצרים על כל היקום אשר בארץ. אולם כל תקומה לא היתה לכל העריצות האיומה, לכל הודון וההמם ההופכים את האדמה לניא צלמות, לולא עזרת האמונה הטפלה, היא האמונה הטפלה אשר תמלא את האדמה בשדי שאול, את השאול בכני אדם ואת השמים בעבדים נרצעים. כרי להוכיח להרוה את כל הצרה הנוראה אשר המיטה האמונה הטפלה על האדם מאז ומעולם, קראה מלכת-הרוחות את "צלם-הפלאות, את יציר תעתועי אמונת בני האדם", את אחשוורש. יצור משונה, מלא צער ויגון, התנשא ויעמוד מחריש ובלתי-נוע; דמותו, אשר אינה בלתי אם רוח, לא הטילה צל על קיר הוהב; בפניו נכר חותם רוב שנים, ועינו, אשר זיהה כבר כבה, הפיקה את דבר כל אשר היה לעולמים; אך על לחיו זרה זר העלומים ותארו נתן אותות עצמה וענו. כאיש הזה התלכדה חכמת זקן מופלג עם אמין-לב אשר לקדמות נער, ומכאוב אשר לא יתאר ברברים שנה חן-הדרר על מצחו הנכוה. הרוח פנה אליו וישאלהו: היש אלהים? ואחשוורש ענה:

אֶבֶן יֵשׁ אֱלֹהִים! יֵשׁ אֵל אֲדִיר וְנֹרָא.
 אֵל גְּדוֹל, אֵל נָקֵם וְשֹׁלֵם! לְפָנַי הַשְּׁמַיִם אֶת־קוֹלוֹ.
 נִתְרַצוּ הָאָרֶץ נִתְחַרַד מִקּוֹל נִעְרָתוֹ
 וְכִכְבֵּי הַנֶּגֶה רָעְדוּ. וְאוֹלָם קִבְרֵי-עֲנָנִים
 בָּלַע אֶת־כָּל הַנְּבוֹרִים וְאִמְיָצֵי הַלֵּב הַצְּדִיקִים.
 אֲחֵרֵי הַעֵינִם לְמִרְה, וְנִשְׁאָרוֹ רַק הָעֵבְדִים;
 הַמָּוֶה הָעֵבְדִים הַנְּבוֹיִם קָרִי הַלֵּב וְהָרוּחַ,
 שֶׁהִמָּה הַשְּׁלִימוֹ וְכִלּוֹ אֶת־פֶּעַל יַד הָעָרִיץ.
 וְאֲשֶׁר לֹא הָיָה בְלָבָם בַּח וְחִפְזָן מֵעוֹלָם,
 וְאֲשֶׁר הָאֲהָבָה לְעַצְמָם הָיְתָה הַסִּפָּה תָמִיד
 לְבִלְעֵלִילוֹתָם מֵאֵן. הֵם בָּנוּ בְּתִי־מִקְדָּשׁ
 מְלֵאִים מִחֲמַדֵּי הַכָּל לְאוֹיֵב בְּפִיר הַיְכָלָת;
 עַל־מִזְבְּחוֹ הִקְטֹר דָּם אָדָם, וְשִׁירֵי נִצְחוֹן נִתְעָבִים
 גִּשְׁמָעוּ עַד אַפְסֵי הָאָרֶץ — — —

והוא האדהים אשר בשמו השמיד עם אחד עמים רבים, לכונן את ממלכתו על משואות חרבותיהם, והוא אשר הטיף תורת חסד בפיו ובכל זאת הציתו דבריו את לבת הקנאה בלבנות בני האדם. לפי הוון לב שעלי לא עשה אחשוורש דבר בלתי אם קרא את קריאתו בהתחמין בו לבו "לכל השוד והרצח" אשר נעשו בשם האלהים, ועל הדבר הזה לבדו רצצה בו קללת נדודי עולם. הקללה הזאת הממה את אחשוורש ותפילהו ארצה. זמן רב שכב מתעלף על הארץ, ובהקיצו קדחה אש שאול במוחו, כי מסכיב ראה את נבלות אחיו וקרוביו אשר חמת אל הכריעתם. אולם נפשו היתה למודה זה מכבר לפורעניות בני האדם, ועל כן קם כאומין-לב ויחל את נדודיו אשר אין להם תכלה.

הַזְמִיר וְהַשִּׁירָה.

ציור בתבנית אנדה.

(מקדש לזכרון המשורר מיכ"ל).

על-פי אָסְקֶר ווילדע מאת ר. בריוניץ *.

— הנערה אמרה, כי תצא אתי במחולות אם אביא לה שושנה אדומה—קרא סטודנט צעיר לימים—ואולם בני לא תצמחנה שושנים אדומות.

הזמיר הביט מקנו אשר על האלון, דרך רשת העלים, וישמע את דברי העלם ואת אנהותיו; וישמע וישתומם.

„חפשתי, חרתי כל היום את גני ולא מצאתי בו אף שושנה אדומה אחת!“ קרא הצעיר עוד הפעם ועיניו היפות נמלאו רמעות— „אכן נפלאחי: מאושר הייתי, שלו הייתי. קראתי את כל אשר כתבו החכמים הגדולים ויודע אנכי גם את כל סתרי הפלוסופיה, אבל בגלל שושנה אחת אדומה יהרס מגדל-אשרי וינפץ לרסיסים. הוי מה אמלל אני...“

„אכן זאת היא האהבה הטהורה, האהבה העזה ממות... זאת היא... זאת היא...!“ קרא הזמיר, משורר הגן, „מדי לילה בלילה שרתי, סלסלתי כנרוני את רוממות האהבה ולא ראיתי בחיים בכל הוד זועותיה ובכל בלהות יפיה. מדי לילה בלילה ספרתי לכוכבים הנוצצים את מכאובי-הרוח וענויי-הנפש אשר לאיש האהבה, ולא ידעתיו ולא ראיתיו מעולם. עתה ראיתיו, הכרתיו: הנה הוא נשקף מבעד החלון, שערותיו שחורות כפרה הַקִּינְטָא, שפתותיו אדומות כשושנת-נענועיו, אך התאווה כסתה את פניו כלבנת שן והיגון העיב את גבות עיניו.“

„הנסך עושה משתה מחר בערב“, מרבד התלמיד לנפשו בקול צפצוף דק—„ואהובתי, יפתי, תבוא אל המשתה. והיה אם אביא לה שושנה אדומה, ויצאה עמי במחולות עד עלות השחר. אם אביא לה שושנה אדומה, וסמכה את ראשה על שכמי וידה תלחץ את ידי. אבל אין שושנה אדומה בני, לכן עלי יהיה לשכת מחר בערב בדה, והיא תעבור על פני בחבוק זרוע עם אחר. אז תשכחני ולבני ישבר בקרבי.“

„אכן זאת היא אהבה טהורה, זאת היא האהבה בעצם תמתה— צפצף הזמיר—העלם האמלל סוכל את יסורי-הנפש כלם, אשר אנכי מטעימם בשירתי. יקרה האהבה מפנינים ולא תסלה בכתס-אופיר. החנונים לא ימכרוה ובשוק לא תמצאוה.“

„המננים ישבו מחר על דוכנם, קרא התלמוד הצעיר, כלי- השיר ישמעו קולם ואהובתי תצא במחולות. אז תפזז בחפזון וקלות והיתה כמרפרפת בתוך האויר, רגליה לא תנענה ברצפה ורוזנים יסוכבוה וישאפו צלה. אבל אתי לא תצא במחולות, יען כי אין לי שושנה אדומה.“

העלם עזב את חדרו ויצא הננה. אז התנפל על מצע-הרשא ויסתר פניו בכפיו ויבך.

אך הלעולם יארכו הענויים האיומים האלה? האם לא יבוא הקין לכל העשק והמרוצה, לכל השוד והשבר העושים את בני האדם לאומללים מכל היצורים החיים על פניי האדמה? על השאלה הזאת עונה מלכת-הרוחות: כן! מראה העתיד אשר גלתה לפני הרוח מלא נגה ואורה: הודון חלף כליל מעל פני האדמה, האהבה-לעצמו חדלה מלכות בני האדם והאמונה הטפלה לא תוסיף לפרוע פרעות. רוח אהבה וחסד, רוח אמת וצדק שפוכה על כל אשר נשמה באפיו... ולעתיד המזהיר הזה נושא את נפשו גם הנורד הנועם; והוא מקוה כי סוף סוף תעלה בידו לנצח את אויבו הנורא, ויהתכונה תכונן את כסא האמת אשר יעמוד לעד. ואולם להגיע אל העתיד הזה עליו להלחם בלי חשך, בלי-הרהר וכלי מרגוע.

י"ל ברוכוביץ.

אֵל צְפוּרִי.

מה-תְּשִׁירֵי לִי צְפוּרִי
מִן-הַקְּלוֹב עַל חֲלוּנִי?
הַיִּטֵּב שִׁירְךָ מִמְּזוּרִי,
שִׁיר מְזוּמֹר לְבִנְיָעֵנִי?

חֲבֵלְךָ חֲבֵלִי צְפוּרִי,
גַּם אֶת חֲלִיתִי בְּמוֹנִי,
מִקְלוֹב אֲשִׁיר מְזוּמֹרִי
עַל חֲלוֹנוֹת בְּנֵי-עֵנִי...

מה-תִּרְאֵי בְּחַיּוֹנֶךָ,
תְּשִׁירֵי וְלֹא אַחֻשֶׁה?
אוּלֵי חֲשֵׁשׁ עַל לְשׁוֹנְךָ
מִתּוֹךְ דְּלָתוֹת נְחוּשֶׁה?...

אוּלֵי סַחֲלָמִי אוֹרֵי-יְקָרוֹת,
תִּרְאֵי בִי יוֹפִיעַ.

הַרְחַק הַרְחַק בְּיַעֲרֹתַי,
בְּקַצֵּה-קַעֲרַת הַרְקָעֶךָ?...

גַּם אֲנֹכִי הִיא צְפוּרִי,
בְּבֶר חֲלָמָתִיו בְּדַמְיוֹנִי,
אֵךְ בְּהַקִּיץ הִיא מְזוּמֹרִי,
שִׁיר מְזוּמֹר לְבִנְיָעֵנִי...

מ. מ. דאליצקי.

* את הציור הזה בתבנית אנדה כתבתי על-פי אָסְקֶר ווילדע. המשורר האנגלי הגדול הזה כתב בימים האלה בנות-החולמים בפאריז. ציוריו ודויעים ואהובים רק ליחידים-סגולה, לעדה קטנה של דקי-הטעם וחדרי-ההרגשה. את תמצית הציור הנתון בזה, כתב החווה הגדול ימים אחרים לפני מותו.

— מדוע יבכה? שאלה הלטאה ותניע את זנכה.

— מדוע יאנה? לחש הקמוש באוני שכנו בקול רגימה דקה.

— העלם הזה בוכה על דבר אשר אין לו שושנה ארומה—

אמר הזמיר.

— כנלל שושנה ארומה? קראו כלם—הנה זאת צרה הרשה

אשר לא שעררה ראשוני! ומפי הלטאה הקטנה, אשר היתה מנולת

מעט, התפרץ קול שחוק.

רק הזמיר השתתף בצער הסטודנט הצעיר, ויהי האחד אשר

הבין את מרי שיחו. הזמיר ישב על האלון שקוע במהשבותיו על-דבר

סוד האהבה ומסתריה.

פתאם הרים את כנפיו השזופות ובטיסה אחת עבר כצל את

מחצית הגן, וישב על אחד הענפים אשר לעץ-שושנים יפה, העומד

על פני ככר העשב בתוך.

— „תן לי שושנה ארומה“, קרא הזמיר, „ואזמר לך את מבחר שירי“.

העיץ הניע ראשו.

— שושני לבנות, ענה את הזמיר—לבנות כקצף אשר על פני

הים, לבנות מן השלנ אשר על ראש ההרים הרמים. לך נא, זמירי,

אל אחי העומד על-יד אבן-השעות העתיקה, אולי יחן הוא לך את

אשר חבקש.

הזמיר מהר לעוף אל עץ-השושנים, אשר על-יד אבן-השעות

העת קה.

— „תן לי שושנה ארומה“, צפצף משורר-הגן, „ואזמר לך את

שירת שירתי“.

אולם העיץ הניע ראשו.

— שושני ירוקות כשעורה, מוזהבות כשערות נשות-הים היושבות

על כסא אבן-פפר, מוזהבות מן הנרקיסים הצומחים בנאות-דשא. אבל

לך נא אל אחי העומד על-יד הלון התלמיד.

הזמיר עבר בטיסה אחת אל עץ-השושנים, אשר על-יד חלון

העלם.

— „תן לי שושנה ארומה“, התחנן הזמיר, „ואני אזמר לך את

הטוב מכל שירי“.

וגם העיץ הזה הניע ראשו בדממה.

— שושני אדומות—אדומות כרגלי יונה, אדומות מן הענפים

הגדולים אשר לעצי-אלמונים המתנודדים במעמקי הים. אבל החרף

השליך קרחו כרהטי ובכרי נועי. הקור פור נצתי והסער שבר שריני.

בשנה ההולכת לא תצמח עלי אף שושנה אחת.

— רק שושנה אחת, רק יחידה דרושה לי—קרא הזמיר כנואש—

האין כל תחבולה למצוא אף אחת?

— יש ויש, ענה העיץ; ואולם התחבולה נוראה מאד, איזמה

מאד, עד כי לא אמצא את לבי להנידה לך.

— אנא הנידה לי, התחנן הזמיר; לא יבצר ממני דבר, לא

תכבד ממני כל תחבולה.

— אם דרושה לך באמת שושנה ארומה, הניד העיץ, אז עליך

לברוא אותה על פי קולות שיריך, אשר תשיר לאור הירח, ואת

צנעה האדום תתן לה מדמי לבכך. שיר נא לי משיריך והשען
נא במראתך על אחד הקוצים הצומחים ועולים מתוך קליפתי. כל הלילה
עליך לשיר, ועל הקוצים לנקוב כל הלילה ולרקור את מראתך ולחדור
ללבך, ועל רמך החמים להשתתף עד הצפה האחרונה אל כל עורקי
ולהיות דם מדמי.

— ההיים מהיר שושנה ארומה אחת! אמנם רב המחיר מעט, קרא
הזמיר, מה יקרים ההיים, יקרים מכל! מה נעים לשבת ביער הירוק
ולחבונן מכין רשת הענפים אל השמש העוברת במרכבת-זוהבה על
פני כפת השמים. מה נהמדים פעמוני-השושנים והבצללות-העמק, אולם
טובה אהבה מחיים, ומה לב צפור לעומת לב אדם!

ויפרוש הזמיר כנפיו—ויעף כצל דרך הגן הנרדם. התלמיד הצעיר
שכב עוד על מצע-הדשא, והוא שקוע בינונו, והדמעות עוד לא יבשו
בעיניו היפות.

— צלח ורכב, קרא אליו הזמיר, צלח ורכב; את שושנתך
הארומה השנ תשיג. על פי קולות שירתי לאור הירח אברא אותה לך
ובדמי-לבבי אצביענה. ורק אחת אנכי שואל מעמך הלף פרחי זה, רק
אחת—: היה נאמן באהבתך. האהבה מחכמה ועמוקה שבעתים מן
הפילוסופיה, אף כי גם הפילוסופיה מהכמה ועמוקה. עוה האהבה מן
הנבורה, אף כי גם הנבודה עוה. כנפיה-האהבה רשפיה-אש, שפתותיה
מתוקות מדבש ונשימתה כריח הלבונה.

הסטודנט נשא את עיניו—ואולם את צפצוף הזמיר לא הבין.
הוא ידע והבין רק את הדברים הכתובים בספרים.

אולם האלון הבין את שיחת המשורה. הוא אהב את הזמיר
הקטן, אשר קנן בין ענפיו הסבוכים.

— שירה לי את שירתך האחרונה, קרא העיץ וסרעפיו השמיעו
קול אנחה חרושית; מה תארך לי העת אחרי עונך את קנך אשר בניתי
לך בין דליותי.

והזמיר שר באוני האלון את שירתו, וקולו היה כקול מים הנתזים
ונזרקים טפות טפות לתוך כד-כסף.

ובאשר כלה הזמיר את שירתו קם התלמיד על הנליו ויוציא מן
הכיס אשר בבגדו קונטרס קטן, אשר שולי עליו מוזהבים, ויכתוב בו
בעט-עופרת דברים אחרים.

— הזמיר הזה יודע פרק בשיר, אמר התלמיד לנפשו בלכתו
דרך הגן, שירתו הושרה על פי הקי המדה והקצב—בדבר הזה אין
לכחש; אבל מי יודע אם יש לו גם לב רגיש? יראתי מאד כי לב אין
לו. אכן ברור הדבר כי משורר הוא, ואולי משורר יתר מן המדה, אבל
בעד אחרים לא יביא את נפשו לקרבן; גם דבר זה ברור למדי.
האמן—דבר זה יודע לכל—מוצא דין בנפשו הוא ולאחרים לא ישים
לבו. הן אמנם עלינו להודות כי הזמיר יודע לסלסל בנרונו באופן
מצוי, אבל צר לי מאד, כי אין אני מוצא בכל סלסוליו כל תועלת
בפועל.

הסטודנט הלך אל הדרו. אז עלה על מטתי הקטנה וישכב,
וכעבור כמעט שעה באה עליו השנה ותקחהו בורועותיה הרכות ותעבירהו
לעולם אשר כלו חיונות ודמיונות.

וכאשר הופיע הירח על פני קערת-השמים, אז התנשא הזמיר
ויעף אל עץ-השושנים וילחץ את מראתו אל הקיץ. כל הלילה לא

ואחרי כן מהר העלם ויהבוש את מנבעתו לראשו וירץ אל בית הפרופיסור אשר במגרש העיר, והשושנה האדומה בידו.

ובת המורה ישבה על פני מצע ותירקום במשי-תכלת על אחת היריעות, ולרגליה הקטנות רבץ כלב קטן.

— את, שיהי, אַמְרָת, כי תצאי אתי במחולות, אם אביא לך שושנה אדומה — קרא הסטודנט בענות-רתת — ועתה הא לך, יפתי, את השושנה האדומה מכל השושנים אשר בארץ, כי היא שושנת השושנים. אם תרכסי את השושנה הזאת אל לבך ואם נצא יחד במחולות, או אספר לך מה עזה אהבתי לך.

העלמה קמטה מעט את מצחה הצח ותאמר:

— צר לי כי השושנה הזאת אינה מתאימה עד מה עם שמלתי החדשה. זאת ועוד אהרת: כן פלטי הסוחר האדיר שלה לי אתמול אבנים יקרות למנחה, וכל איש יודע כי גדול מחיר התכשיטים ממחיר השושנים, ולו גם תהיינה האדומות מכל אודם.

— אמנם שוכחת-טובה את, שרתי! קרא התלמיד בהמה.

-- שוכחת טובה? הנני מנדת לך, אמרה העלמה בתן שפתותיה הקטנות, כי לא תדע כל נמוס וכי איש מנושם אתה. ומי אתה האיש? הלא רק סטודנט! אין אני מאמנת כי יש לך רצועות-כסף על נעליך, כאשר ראיתי על נעלי כן פלטי...

ואחרי כן קמה ותפן ערף לאיש העומד לפניה.

והתלמיד רץ החוצה וישלך את השושנה על רצפת-הרחוב, ואופן ענלת-הסבל עכר עליה וירמסנה.

— הבל-הבלים האהבה — קרא הסטודנט בשונו הביתה. אין בה אף מעט מן התועלת, אשר יביא לנו ההניון הבריא. האהבה מעורת עינים, מוליכה אנשים שולל ומרחקת את האדם מתוך עולם-המציאות... כבר הייתי לאיש ועלי לבקש חועלת בכל... עלי לקבל תעודת דוקטור, כי בלעדיה לא אשיג משרה ופקידות.

הסטודנט יישב אל שלחן-עבודתו ויפתח ספר-פלוסופיה עב ייעתיק ממנו מאמרים שלמים על הגליון.

כי הנה לקה לו הסטודנט חמר למאמר פלוסופיה על דבר האהבה.

הדפים האחרונים

מספר הזכרונות של אריאל אקוסטא.

ציור היסטורי

נואת א. ז. ראבינאוויטץ.

(סיף*)

יוב... לחדש... שנת...

לא אדע עוד היטב את אשר עבר עלי עד אם נמרתי בלבי ללכת אל הרב ולבקש סליחה.

עד הרגע האחרון לא הייתי מאמין כי אני אוכל לשתוח פה בבקשת סליחה לפני שונאי ורודפי. הן נקל היה בעיני כי יקף הארו כאנמון, מאשר יתרפס אוריאל אקוסטא לפני איש.

(* עיין "הדר" גליון 8.

הדל לשיר וללחון את מראתו אל הקוץ. הלבנה הקרה שמעה דומם את קולות השיר-והקוץ הדר והדר אל תוך לב הזמיר, ורמיו נולו ממנו טפות טפות, רסיסים רסיסים.

והזמיר ישר על דבר ראשית האהבה בלב הנער והנערה, ועל אמיר עין-השושנים צמחה ופרחה מעט-מעט שושנה נפלאה; וכאשר השתפך מנרון הצפור הרועד שיר לשיר, כן חבר עלה לעלה.

ובראשונה היתת השושנה הצומחת חורת כעין הערפל אשר תתל את הפי הבכנה, או חורת כרגלי הבקר, ומראה לה כצל השושנה הנשקפת מראי-כסף, או כצל השושנה בתוך מימי נהל וך.

— להיג'נא, להיג'נא את מראתך אל קוצי, זמיר קטן! קרא העין-פן יאיר השחר בטרם תפוח השושנה.

וקרום דק כרוה צה, ענוג וארום, עלה על-פני עלי השושנה, כקרום דק המשתפך על פני החתן, ביגע נשקו את שפתי כלתו. ואולם הקוץ עוד טרם חדר לתוך לב הזמיר, ולב השושנה היה עוד חור, כי רק דמי לב-הזמיר יכולים לתת אודם ללב השושנה.

— להיג'נא, להיג'נא את מראתך אל קוצי החר ביתר עזוביתר כה, זמירי הצעיר, פן יאיר לך השחר בטרם תנין השושנה! קרא העין עוד הפעם.

והזמיר הוסיף ללחון את מראתו אל הקוץ ביתר עז, והקוץ הממאיר הדר למעמקי הלב, ויכאב הלב מאד, והכאב היה מר מאד, והכאב היה גדול מאד — ושירת הזמיר התיממה, ותתלקה ותתחזק מרגע לרגע, כי שיר הפעם הזמיר על האהבה אשר לא תמות גם בקבר.

והשושנה הנפלאה, רקמת השירה וקוי אור הירח, האדימה כשושנת-המזרח ולבה כאדם.

אך קול הזמיר הלך הלוך ונוע, כנפיו הקטנות הלכו הלוך ורפה ושקוע, ומסוה-השך נמתח על עיניו. או הלכה אש שירתו הלוך וכבה; ואחרי כן והנה מחנק הושם לגרונו.

עוד צעקה אחת התמלטה — ותהי זאת הצעקה האחרונה, והיחה רחף עוד כחולם בין ערפלי-הבקר.

והשושנה האדומה שמעה את צעקת הזמיר האחרונה, ותתעלף מעוצם רגשותיה אשר הרגישה מדי שמעה, ותפתח את שפת כוסה. והוח הבקר הקר רעד מסביב, וההד נשא את צעקת הזמיר הנוע אל מערות-הסלעים ויעורר את הישנים מחלומותיהם. ויעבור גם דרך הסוף ויעבר את הבשורה המעציבה אל הבכנה הנררמה.

— ראה, ראה, זמירי הקטן — קרא העין — הנה השושנה אשר בקשת והיא פרחה וגם האדימה! ואולם הזמיר לא יענה דבר וגם הנה קל לא ישמיע. הזמיר שכב מת בין טרפי העשב הארזים, והקוץ עמוק בקרב לבו.

ובצהרים התעורר הסטודנט משנתו ויפתח את חלון חדרו וישקף אל הגן.

— מה רב האושר — קרא וישמה — הנה פה על העין פרחה השושנה. מעודי לא ראיתי שושנה יפה ואדומה אשר כזאת. אכן יפה היא מאין כמוה, ואף אין זאת כי אם קראו לה החכמים יודעי כל צמח שם רומי ארוך מאד. — או השח העלם את ראשו ויקטוף את השושנה מעל העין.

היה רעה הוא האדם. לו יכלתי לירוק כמו פי אל פני בעצמי בשרי, כי עתה ירקתי. נל אחד של דם הנה זה בא, והוא שוטף ברנע אחר את כל מפעלות המוח בקרב שנים רבות. „כדאית היא הרסה שתתכוה עליה“, — לחש לי באוזני קול מסתחר בקרב לבני.

אך מי יודע אם לא שבתני עוד ונחמתי בטרם אשר אוציא מפי את בקשת הסליחה, לולא היה מקרה אשר שמני לאיש אחר.

כבואי אל בית המדרש — כי אמרתי למצוא שם את הרב יושב כמנהגו אחר תפלת מעריב לברו בחדר הקטן — והנה בית המדרש מלא אדם, ומעל הבמה ישמע קול אחד החכמים עומד ודורש. רק דברים אחרים הגיעו לאוזני, והדורש משך את לבני אחריו להשכיחני רגע את כל אשר לי או להזכירני כי עוד יש בארץ ענינים גדולים ונכבדים פי שבעה על הענינים אשר עליהם אני מתחבט. ככח קסם השביה האיש את סערת רוחי וימה את כל כעסי והותי.

הקשבתני ואשמעוהו אומר:

„גורל אחינו נורא מאד. ככל ארצות תבל אין מנוח לכף גולם. באשכנו הם נתונים להרפה ועוני, בפולניה לשפלות ובזו, באוסטריה למשסה ובזו, ובארץ ספרד יתכחשו לצור מהצבתם וימקו בכלאי האינקוויזיציה או יצלו אל המוקד כציד ביד הציד“.

והאיש נשא את קולו ויספר באוזני השומעים את דברי כל המעשים הנוראים הנעשים לבני ישראל בכל ארצות פזוריהם. מעשים אכזרים, אשר גם לב אבן ימס לשמעם. והעם השומע עומד ורועד. ברנע הזה שכחתי את כל אשר עוללו לי בני עמי, במה נחשבו עונותיהם נגד מצוקותיהם וענוייהם?

„ובעת צרה כזאת — הוסיף הדורש לרבר — בעת אשר הנזרות רבו לאין חקר, בעת אשר באפנו יעלה עשן הקיטור מן הנשרפים על קרוש השב, בעת הזאת רבה גם הפרצה בתוכנו פנימה. שם חווי שוא כעלי דמיונות כוזבים יתעו את העם במשאות שוא ומדוחים, ופה — אם נתננו אדני למפלט בארץ הולאנדיה החפשית — הנה אנשים קמים, מתוכנו להוציא את רבת עמנו ואמונתנו רעה אל שכננו הנוצרים בחבורות ספרים בשפת הארץ, להבאיש את ריחנו ולהסיר את לב העם מאחרי מסרת אבותיו ולנתק בזה את הקשר המקשר את לב בני העם איש לאחיו. בעת אשר עלינו להתחוק ולחזק איש את אחיו, באים אלה ומרפים את ידינו, והנה הם מורים בקהל כי את הרם הנשפך תבלע הארמה ולא ידרש לנצח. הוי בנים סכלים! המעט הוא שברנו כי תבואו עוד להוסיף עליו?“

ואנכי שומע ולבי בקרבי חושב כי את חרפתי אנכי שומע וכי אלי ידבר הדורש.

רק אז נתתי לבני להבין מה גדול האסון אשר לעמנו. מה לנו כל השאלות האחרות ואיך הן ראויות לטפל בהן, אם היי עמנו תלויים בשערה? איך לנו לדון על דבר איזה מנהג או אמונה הטובים הם או רעים, אם רואים אנחנו קהלות גדולות נגרשות ודם ישראל נשפך באין מכלים. או כלתה נפשי פתאם להיות אחד עם עמי ולסבול עמהם יחד את עול הגלות, ורוחי משכה אותי פתאם להתאחד גם עם הרבנים הקנאים, אשר גם המה בני עם ממושך וממרש.

הנאספים החלו לצאת מן הבית, ואנכי ננשתי אל הרב היושב אל שלחנו הקטן. גם בעינינו נוצצו עוד הרמעות.

— אוריאל! קרא הרב בחרדה.

— רבי ומורי! ראה הנה באתי לבקש סליחה.

— התשובה אתה אומר לעשות, אוריאל?

— כן, רבי, באתי לבקש כי יסירו מעלי את החרם.

— ואחרי כן תשוב לאולתך, כאשר עשית בראשונה. הוי, אוריאל, אוריאל! בנו יכול אתה להתל, כי האדם רואה לעינים, אבל באלהים אל לך להתל, כי רואה הוא ללבב.

— לא, רבי מורי! מכיר אני עתה בעותתי.

ואנכי לא שקרתי, באמת הייתי ברנע ההוא מלא חרטה, על כי באתי לעורר מחלוקת בישראל בשעה שהם צריכים לאחדות ושלוש.

— לי לברי, ענה הרב, לא נתנה הרשות להתיר את החרם, כי בהסכם כל רבני אמשטרדם החרמת, ורק בהסכמתם אפשר להתירו לך.

— ומה אפוא אעשה? שאלתי והייתי כמתיאש, כי אמרתי בלבי: אולי יצוני ללכת לכל איש ואיש מן הרבנים ולהתירפס לפני כל אחד ואחד ביהוד.

— אנכי אקרא אותם לאספה ואישאל את פיהם. אולם מראש עלי להניד לך, כי לא על נקלה תהיה תשובתך הפעם, ולאיש כמוך תכבד כפלים. הן ראשית חטאתך היא הנאווה. אתה התנאית בשכלך ותאמר בלבך: חכם אני מכלו חכמי ישראל! החיים והמתים, וברוח פי אבטל את כל דבריהם — ועתה בבואך לשוב, עליך להסיר בראשונה את הנאווה מלבך כליל? ולקבל עליך בענוה ובשפלות רוח עול מלכות שמים ועול דרך ארץ, ככל אשר הורונו רבותינו הקדושים.

הרב לא החמיא את המטרה, ויהי כקורא בלבי את המחשבות אשר בו. אנכי לא בטלתי את דעתי, ולא יכלתי לבטלה, ורק השתקתי אותה, כסיתי אותה במשאון. — מותר לשנות מפני רכבי שלום חשבתי בנפשי. ואחרי שהודיתי במקצת כי אמנם נואלתי בעוררי שנאה ומדנים בחקירותי, על כן אמרתי: טוב לי לשאת שעה אחת של שפלות והכנעה, היחה לי לכפרת עון על אשר לא שמתי לב לגורל אחי הבוונים והנהרנים.

— את כל אשר תדבר, רבי, אעשה, ורק את החרם הסירה מעלי. והרב נאות לי לשלוח אלי את דברו בעוד ימים אחדים ביד השמש.

* * *

עתה הנה הוקל מעלי עול סבלי. קשה היה עלי ללכת אל הרב ולדבר עמו כמתחנן, ועתה הנה הדבר כבר נעשה. עתה אין לי עוד בלתי אם לעשות גם איזה מעשה חיצוני, כפי אשר ישיתו עלי הרבנים, והדבר ההוא לא יכבד ממני לעשותו. השפלות ברוה קשה עלי שבעתים מן השפלות בגוף.

והרסה מלאה שמחה, כי בטוחה היא, כי כאשר יוסר החרם מעלי, יסכים גם אביה בחפיץ לב לתתה לי לאשה. ובלילה חלמתי והנה אנכי עומד עם הדסה תחת החפה בחצר בית הכנסת, וכל הנעדים השוכבים ישליכו עלי תחת אכנים — שושנים ופרהים, וכל הזקנים הקנאים קוראים: סימן טוב ומזל טוב...

עורך המורה והתלמיד, חומש לבתי ספר ולעם, ס' במדבר, עם העתקה לזרנון, ע"פ שיטת המורים (ליניען-סיסמעס), מאת יוסף מאגניניצקי, פילאדעלפיא 1900.

השלח, מכתב-עתי חרשי למדע, לספרות ולעניני החיים. המ"ל: חברת "אחיאסף", העורך: אשר גינצברג. כרך ז' חוב' א, שבט תרס"א.

Stenographisches Protokoll d. Verhandlungen des IV. Zionisten-Congresses in London, 302 S. Wien.

Philosophische Erzählungen, von Theodor Herzl, Berlin 1900.

Первые Проблески, сiонизма въ западной Европѣ, Д-ра Я. Хазановича, 32 стр., Пинскъ.

Еврейскія Народныя Пѣсна въ Россiи, подъ ред. и съ введениемъ С. М. Гинзбурга и П. С. Марека, изд. Ред. „Восхода“. XXX + 329 + XIV. С. П. Б.

Всеобщая Исторiя евреевъ, С. М. Дубнова т. I. Древнѣйшая и древняя исторiя, I-ый полутомъ, Одесса 1901.

יום... לחדש... שנת...

אנה אברה, אנה אסתר מפני בשתי וכלמת?

במעמד כל הקהל התודיתי, במעמד כל הקנאים המהבילים, במעמד כל הצבועים והנוכלים, במעמד כל הבורים והבוערים, במעמד כל המכשפות הזקנות התודיתי על המאי—שדבתי אמת!

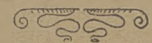
הקלון והחרפה אשר סבלתי חרותים על לוח לבי בדם, בכתבת קעקע אשר לעולם לא תמהה. עד נשימתי האחרונה שמורים יהיו בי זכרונות חרפתי וקלוני, והזכרונות האלה יאכלו את לבבי כעש, ירעילו את כוס עדני, יפצעו ויבתרו את כל מרבי בלי הרף.

זוכר אני את הודוי הגדול, אשר קראתי בקול גדול באוני העדר הנבער, זוכר אני את המקלות אשר הלקוני במתהם אותי ערום לעיני כל הנאספים בבית המדרש על העמוד, זוכר אני—הוי, מה נוראה החרפה! על יד המפתח בבית הכנסת שכבתי וכל החמורים רמסו אותי בפרסותיהם בצאתם מן הבית.

אכן לא על הקנאים והצבועים, לא על ההמון הנבער מדעת תבער חמתי, בי אם עלי, על נפשי הבזויה, אשר החליטה לעשות את השקר ולהתבוזת באופן הנורא ההוא. מה לי אהבת הדסה? מה לי חברת כל האדם? ואנכי בעיני הן נבויתי ונמאסתי! מה יועיל לי הכבוד אשר יחלקו לי אחרים, אם אנכי לא אוכל לכבד את עצמי? האפשר לי להתענג בחיים אהרי כל הרברים האלה? הן זכרונות כלמתי יתיצבו לנגד עיני תמיד, עד עולם לא ימושו מקרב לבי ויהפכו לי את נעימות החיים לראש ולענה.

לא! אם אאריך את חיי, אז רק את מצוקותי אאריך, ומצוקותי מה נוראות! הוי, חרפה נצחת! הוי, קלון עולם! היש כתבל מוסר אכזרי מזה? האינני חייב מיתה? על אשר העשיתי עלי בושה ברצוני הטוב?

אמנם כן, חייב אנכי מיתה וגם הולך אני למות. לא אוכל לשאת את סבלי. קץ בא, בא הקץ... היי שרום הדסה...

רשימות שונות.

מאת ועד החברה לתמיכת בני עובדי אדמה וכו' קבלנו את הדברים האלה: ועד החברה לתמיכת בני ישראל עובדי אדמה ובעלי מלאכה בסוריא ובארץ הקדושה מתכבד להודיע, כי ביום ז' אדר (13 עברואר) תהיה באודיסא אספה כללית מקרית של חברי החברה. עניני האספה: א). משא ע"ד פעולות החברה במשך עשרת שנות קיומה; ב). משא ומתן ע"ד בקשת הקולוניסטים שבאה"ק להיות להם לעזר בדבר השבת מצנם; ג). משא ומתן ע"ד בקשת הפועלים עובדי אדמה באה"ק בדבר שכלולם; ד). ע"ד תניית רשות להועד, על יסוד סעיף כ"ד מסדר התקנות, להוציא את קרן קימת החברה לצרכי שכלול הפועלים עובדי האדמה.

ספרים חדשים שנכנסו לבית-הירידקציא.

נגד הורם רומן, מאת י. ברשדסקי. חלק ראשון, הוצ' חושיה, פיעטרקוב 1901.

עם איו הערום פון דרוק
און צושיקט צו די אכאנענטען

„דער יוד“ Nr. 7

אינהאלט:

- א) די קאלאניסטען און יק"א. וולאדימיר טיאמקין.
- ב) די אנפאנגס-שולען אין צייטען פון תלמוד. ש. ל. ציטראן.
- ג) פאליטישע איבערויכט. י. ל.
- ד) בריעף פון לאנדאן. י. ל. דאלידאנסקי.
- ה) צייטונגס-שטימען. א. ע.
- ו) יודישע שטעדט און שטעדטליך. אמת.
- ז) מען שרייבט אונז.
- ח) צייטונגען פון דער וואך.
- ט) די יודישע וועלט.
- י) אלגעמיינע וועלט נייעס.
- יא) דער אלטער טשעסלער. סקיצע. א. רייזען.
- יב) דאָס יודישע לעבען אין פּאָלקסליעדער. ב. בן-תמר.
- יג) ביכער-קריטיק. בעל-מחשבות.
- יד) דער הונגער אין אינדיען. פּעלעטאָן. פיער לאָטי.

אבאנאמענט פרייז: אין עסטערייך-אונגארן: יעהרליך 12 קראָנען, האלב-יעהרליך 6 קראָנען, פיערטע-יעהרליך 3 קראָנען. אין רוסלאַנד: גאנציעהרליך 5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פיערטע-יעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד: יעהרליך 10 מאַרק, ארץ ישראל: 12 פּרנק, אנדערע לענדער: 15 פּרנק, אמעריקא און ענגלאַנד 10 שילינג.

Надательство Аxiacaфъ, Варшава.

הנחה לחותמי "השלח" ו"הדור"

החותמים על מכתב "השלח" ו"הדור" ביחד או על אחד מהם יוכלו להשיג ספרי הוצאת "אחיאסף" הרשומי במתן, כלם או חלק מהם, בחצי מחירם, וכל אחד מחותמי "הדור" ו"השלח" הפך ליהנות מההנחה ולהביא אל ביתו ספרים יקרי הערך במחיר מצער, ישלח מחירם כפי המחיר הרשום בזה (היינו בנכיון 50% ממחיר הקצוב במשלוח) בחוספת דמי הפארטא. כל אחד מהספרים אפשר להשיג גם מכרטיב בר מהודרה, ועבורה יש להוסיף עוד 20 קאפ בעד כל כריכה.

ואלה המה הספרים ומחירם לחותמי "הדור" ו"השלח":

לחותמי "הדור והשלח"	לקונים אחרים	לחותמי "הדור והשלח"	לקונים אחרים
דעת אלהים, דר. ש. ברנפלד,	ק. 275 (פארטא 26)	ר' יהודה הלוי, ב"ח	98 ק. (פארטא 10) 50 קאפ
חמשה ספרים	ק. 140	ר' אברהם בן עזרא, ב"ח	112 55 12
ספרות ישראל, פרופ. מ. שטיינ-	ק. 195	לקוטי קדמונים (ר' האי נאון, ר"ש	42 20 6
שניידער, ארבעה ספרים	ק. 80	שרכיט הוהב, ר' רונש בן לברט)	138 70 14
תולדות שיר, דר. ש. ברנפלד	ק. 10	ר' יהודה אלהריו תחכמוני	91 46 12
דרך תשובה, צלפחד בר חושים	ק. 25	החנוך, ספענסער	50 25 4
התיהה	ק. 75	מכתבים ע"ד הספרות, פרישיבאן	1— 50 12
דרך לעבור גולים, פ. לילענבלום	ק. 50	מגלת ספר, ר"י עטרן	390 185 44
לקורות היהודים ברוסא ופולין,	ק. 6	התורה והחיים בימי הביניים, ד"ר	40 20 6
בן-ציון ב"ץ	ק. 75	מ. גידעמאן, שלשה חלקים	160 80 18
מיכאל זקש, ר"ר, ש. ברנפלד	ק. 8	ירמיה הנביא, פראסי לאצארום	
תולדות הריפורמציון הרתית,	ק. 125	ר"י ליפמאן צונגין, ש. פ. ראבי-	
ב"ח, רר, ש. ברנפלד	ק. 16	נאוויטש	

הנחה מיוחדת לחותמי "הדור"

מלבד הספרים המנויים למעלה, יוכלו להשיג רק חותמי "הדור" לבדם את ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים משה למקחים נמוכים מאד, שהם כרי שליש המחיר הקצוב, ואלה הם הספרים:

לחותמי הדור	המחיר הקצוב	לחותמי הדור	המחיר הקצוב
דין והשבוין, טרוואש	ק. 28 (פארטא 6 ק.) 14 ק'	דניאל דירנדר, עליוט הרגום פרישמאן 168 ק.	ק. 60 (פארטא 16 ק') 75
הגיתו ההדש, רי. הירצל	ק. 40	ביריניקה, שומאכער	170 20
	ק. 6	אפרים קוה, אויערבאך	63 25 10

כתבת "הדור" ו"השלח":

ИЗДАТЕЛЬСТВО „АХИАСАФЪ“, ВАРШАВА. VERLAG „ACHIASAF“, WARSCHAU.

כתיבת מסדר הספרים של חנה "אחיאסף" כותביה נמצאים להמכר ספרים אחרים יקרירי הכתיבה:

Rs. k.p.

- Dr. S. Fried. Das Buch über die Elemente. (ספר היסודות) 1884. 1 —
- Dr. Carl Fischer. Gutmeinung über den Talmud der Hebräer. 1883. 75 —
- Geschichte der Aufklärung in Europa 3 —
- Geschichte der religiösen Poese. 2 —
- Dr. B. Zuckermann. Materialien zur Entwickl. der altjüd. Zeitrechnung im Talmud. Breslau, 1882. 1 —
- Dr. M. Ratmer. Die biblische Erdbeben-Theorie. 1881. 75 —
- Jahresberichte des jüd. theol. Seminars zu Breslau, vom Jahre 1856, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64. 4 —
- Dr. u. G. S. u. G. Allgemeine Encyclopädie der Wissensch. etc. Leipzig 1850. H-N. 5 —
- Juden und jüdische Literatur. Briefe einiger portugies. u. deutscher Juden an den Herrn von Voltaire. Danzig, 1773. 2 —
- Dr. A. Reiter. Beiträge zur Geographie Babyloniens im Talmud u. Midrasch. Berlin, 1884. 1 —
- Dr. F. Rosin. R. Samuel b. Meir (רשב"ם). Breslau, 1880. 75 —
- Dr. F. Joel. Der Aberglaube u. die Stellung des Judenthums zu demselben. I. u. II. Heft. 1 75
- Dr. M. Solowicz. Geschichte d. Juden zu Königsberg. 1867. 1 25
- Dr. J. Wiesner. Scholien z. babyl. Talmud. Prag, 1859, 1862, 1867. 2 50
- Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft, Band XIV. Leipzig, 1860. 2 —
- Dr. F. M. Querbach. Geschichte der israelit. Gemeinde Halberstadt. 1 —
- Dr. S. Zanz. Zeitschrift für die Wissenschaft des Judenthums, Band I. 1822. 2 —
- Dr. Frankel. Zeitschrift für die religiösen Interessen des Judenthums. I, II, u. III. Jahrgang. 3 —
- Dr. S. Metzfeld. Geschichte des Volkes Israel (von der Zerstörung des I. Tempels bis zur Einsetzung des Macabäers Schimon, zum hohen Priester u. Fitissten). Braunschweig, 1847. 6 —
- Geschichte des Volkes Israel. Band I, II. Leipzig, 1863. 6 —
- Monatschrift für Geschichte u. Wissenschaft des Judenthums, herausgegeben von Dr. S. Frankel. Band I, II. VI—IX, XI—XXIII. 1851—1874.

מחיר עניי הספרים האלה ביהודי

כל הספרים הנ"ל שלמים ורכס מכורכים. מחיר כל חלק 1.50 ר"י.

לפניה עפי' הכתיבה:

Издательство „АХИАСАФЪ“, Варшава.